

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Kulturell reproduktion i förklädnad?

En studie om litteratururval på yrkesförberedande
gymnasieprogram

Namn Line Magnusdotter
Program Ämneslärarprogrammet med inriktning
mot gymnasieskolan

Examensarbete: 15 hp
Kurs: Självständigt arbete 2 för gymnasielärare
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT 2019
Handledare: Jenny Bergenmar
Examinator: Olle Widhe
Kod: VT19-1150-012-LGSV2A

Nyckelord: Litteratur, litteratururval, kanon, yrkesförberedande program

English title: *Cultural reproduction in disguise? A study of literature selection on Swedish vocational programs*

Abstract

Syftet med denna studie är att bidra till ökad kunskap om den skönlitteratur som läses på yrkesförberedande gymnasieprogramprogram. För att uppnå syftet besvaras följande tre forskningsfrågor:

1. Hur förhåller sig litteratururvalet i Svenska 1 på yrkesförberedande program till läroplanens formuleringar om litteratururval i kursen?
2. Vilka faktorer ligger bakom svensklärarnas litteratururval i undervisningen på yrkesförberedande program?
3. Vilken elev- och kunskapssyn tyder litteratururvalet på yrkesförberedande program på?

För att besvara studiens forskningsfrågor har en kvantitativ metod i form av en enkät använts. Enkäten vände sig till svensklärare som undervisar på yrkesförberedande program och sammanlagt sammanställdes svar från 63 lärare. Resultaten gällande litteratururval visar att litteraturen som läses på yrkesförberedande program till övervägande del är skriven av män och publicerad efter år 1900, med övervikt på år 2000 och framåt. Litteraturen är i princip uteslutande västerländsk och i hög grad svensk. Lärarna motiverar sina litteratururval med att litteraturen ska leda till diskussion och reflektion kring viktiga ämnen. Dessutom tycker lärarna att det är viktigt att eleverna kan identifiera sig i den litteratur som läses i skolan. Gällande litteratururvalet är likheterna stora med tidigare forskning vilket kan tyda på en reproducerande kunskapssyn där eleverna förväntas skolas in i sitt framtida yrke. I lärarnas motiveringar av litteratururvalet framställs ett erfarenhetspedagogiskt ämne snarare än det färdighetsämne som litteraturundervisningen på yrkesförberedande program tidigare beskrivits som.

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	Syfte och frågeställning	4
1.2	Tidigare forskning	5
1.2.1	Tidigare forskning om litteratururval.....	5
1.2.2	Tidigare forskning om litteratur på yrkesprogram.....	6
1.3	Metod.....	9
1.3.1	Metodval	9
1.3.2	Materialinsamling	9
1.3.3	Etiska överväganden	10
1.3.4	Sammanställning av resultat	10
1.3.5	Validitet och reliabilitet.....	12
1.4	Teori.....	13
1.4.1	Kanon	13
1.4.2	Tre svenskämnen.....	14
1.4.3	Intersektionalitet.....	15
1.4.4	Igenkänning och identifikation	15
2	Resultat och analys.....	16
2.1	Inledande resultat.....	16
2.2	Litteratururval	17
2.2.1	Kön.....	18
2.2.2	Kultur	18
2.2.3	Tid	20
2.2.4	Kön, tid och kultur i samspel	20
2.2.5	Sammanfattning	21
2.3	Motiveringar litteratururval	21
2.3.1	Lärarnas egenskrivna svar.....	22
2.3.1.1	Diskussion	22
2.3.1.2	Tycke och smak.....	22
2.3.1.3	Svårighetsgrad.....	23
2.3.1.4	Vissa verk ska man ha läst	23
2.3.1.5	Litteraturvetenskapliga begrepp.....	23
2.3.1.6	Erfarenhet och relaterbarhet	24
2.3.1.7	Tillgång till material.....	24
2.3.1.8	Med hänvisning till styrdokumentet.....	24
2.3.2	Flervalsoalternativ motiveringar	25

2.3.3	Sammanfattning	26
3	Slutdiskussion	27
3.1	Jämförelse med tidigare forskning.....	27
3.2	Ett intersektionellt perspektiv i förhållande till elev- och kunskapssyn	29
3.3	Problematisering och konsekvenser	30
4	Referenslista.....	33
5	Bilagor	36
5.1	Bilaga 1: Enkätfrågor.....	36
5.2	Bilaga 2: Resultatsammanställning.....	40
5.3	Bilaga 3: Litteraturlista	45
5.4	Bilaga 4: Lärarnas motiveringar	49

1 Inledning

Sverige är ett av de länder i världen där de ekonomiska skillnaderna människor emellan ökar mest. Senast i mars 2019 publicerade OECD en rapport som påpekar hur klassklyftorna i Sverige ökar på grund av snabbt växande kapitalinkomster (OECD 2019 s. 4). Med växande ekonomiska klyftor följer bristande jämlikhet gällande tillgång till kulturellt kapital. I rapporten får Sverige också kritik för att den svenska skolan är ojämlik och OECD rekommenderar att större hänsyn bör tas till socioekonomiska aspekter vid organiseringen av svensk skola (s. 3, 7). Differentieringen i skolan finns inte bara på övergripande nivå, utan avspeglar sig även i den faktiska undervisningen. I samband med införandet av Gy 2011 fick gymnasiereformen kritik för att bidra till ökade klassklyftor genom att göra skillnaden mellan studie- och yrkesförberedande program större (Fejes & Nylund 2013). Inom svenskämnet har forskare så som Katrin Lilja Waltå (2016) och Caroline Graeske (2016) lyft frågan om en olikvärdig litteraturundervisning gymnasieprogrammen emellan, trots att alla elever läser samma kurs i svenska. Politiska partier har föreslagit att en lösning på problemet skulle kunna vara att ta efter våra nordiska grannländer genom en gemensam kanon för alla elever i svensk skola. Även om förslaget aldrig nådde särskilt långt så väckte det stor uppmärksamhet efter att Kristdemokraternas partiledare misslyckats med att namnge ett antal svenska författare (Lindenbaum 2017). Bland lärare och forskare hävdar vissa att frågan om VAD man läser inte spelar lika stor roll som frågan om HUR något läses (Graeske & Lundström 2016, Molloy 2002, Persson 2012). Samtidigt menar Persson att det är svårt att påstå att det inte vore problematiskt om olika samhällsgrupper läser helt olika litteratur eftersom litteratur kan bidra till gemensamma referensramar. Med avstamp i kultur och litteratur kan människor kommunicera med varandra (s. 101).

Denna studie i litteraturdidaktik koncentrerar sig på frågorna om VAD som läses på yrkesförberedande program och VARFÖR denna litteratur läses i ett försök att bidra med ytterligare ett perspektiv på elev- och kunskapssyn i svensk skola. För vad händer i ett samhälle om ekonomiska och kulturella skillnader reproduceras och i sin tur leder till att alla inte får samma möjligheter? Vad händer om svensk utbildning, som är många människors chans till kompensation för socioekonomisk bakgrund, faktiskt inte är likvärdig? Ett steg på vägen mot en likvärdig skola är att synliggöra hur litteraturundervisningen ser ut idag.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna undersökning är att bidra till ökad kunskap om den skönlitteratur som läses inom kursen Svenska 1 på yrkesförberedande program. För att uppfylla syftet kommer tre forskningsfrågor att besvaras:

1. Hur förhåller sig litteratururvalet i Svenska 1 på yrkesförberedande program till läroplanens formuleringar om litteratururval i kursen?
2. Vilka faktorer ligger bakom svensk lärarnas litteratururval i undervisningen på yrkesförberedande program?
3. Vilken elev- och kunskapssyn tyder litteratururvalet på yrkesförberedande program på?

Den första forskningsfrågan tar avstamp i Gy11:s skrivningar om litteratururval. Därmed inte sagt att svenskundervisning enbart bör kopplas till styrdokumentet, men dessa styr givetvis lärares sätt att förhålla sig till vad som läses inom ramarna för undervisningen och varför just detta läses. I det övergripande syftet för svenskämnet står skrivet att eleverna genom skönlitteratur ska tillägna sig förståelse för sig själv och andra. De ska utmana sina föreställningar och se samband människor emellan, oavsett på vilken plats eller i vilken tid de lever. Specifikt för kursen Svenska 1 står det att undervisningen ska innehålla: ”Skönlitteratur, författad av såväl kvinnor som män, från olika tider och kulturer.” (Skolverket 2011).

Även den andra forskningsfrågan tar avstamp i läroplanen och svenskämnets syfte i ett försök att få syn på vilka faktorer lärarna medvetet påverkas av i sina litteratururval:

Eleverna ska ges möjlighet att i skönlitteraturen se såväl det särskiljande som det allmänmänskliga i tid och rum. Undervisningen ska också leda till att eleverna utvecklar förmåga att använda skönlitteratur och andra typer av texter samt film och andra medier som källa till självinsikt och förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar. Den ska utmana eleverna till nya tankesätt och öppna för nya perspektiv. (Skolverket 2011)

Den tredje forskningsfrågan syftar till att väga samman de två tidigare frågorna och att klargöra vilken syn på elever och kunskap som råder på yrkesförberedande program. De två första forskningsfrågorna besvaras med hjälp av empiri under resultat och den tredje forskningsfrågan besvaras genom en sammanvägning i sluddiskussionen.

1.2 Tidigare forskning

När det gäller tidigare forskning har jag i denna studie valt att fokusera på två områden: dels ges en inblick i forskning som fokuserar på litteratururval i gymnasieskolan och dels presenteras forskning rörande litteraturundervisning på yrkesförberedande program.

1.2.1 Tidigare forskning om litteratururval

Det har gjorts två större historiska översikter kring litterär kanon och litteratururval i svensk gymnasieskola under 1900-talet. Lars Brinks avhandling *Gymnasiets litterära kanon: urval och värderingar i läromedel 1910-1945* (1992) undersöker litterär kanon i svensk gymnasieskola under 1900-talets första hälft. Genom litteraturhistorieböcker, antologier och listor över fristående verk studeras litteratururvalet. Brink konstaterar att det finns ett par titlar som återkommer frekvent under den undersökta tidsperioden. Det handlar om *Mäster Olof* och *Tre Noveller* av Strindberg, *Jeppe på Bjerget* av Holberg och *Älgskyttarna* och *Kung Fjalar* av Runeberg (s. 162). Dessutom lyfter Brink fram en lista över vilka författare vars verk läses mest i sin helhet. Dessa författare är: Holberg, Strindberg, Rydberg, Ibsen, Shakespeare, Lagerlöf, Heidenstam och Almqvist (s. 157). Annica Danielssons avhandling *Tre antologier -tre verkligheter: en undersökning av gymnasiets litteraturförmedling 1945-1975* (1988) studerar litteratururvalet i tre antologier från perioden 1945-1975. Resultaten visar att det i de tidigare antologierna finns ett fokus på religion och nationalitet, medan litteraturens underhållningsvärde blir viktigare senare under tidsperioden. Merparten av skönlitteraturen i antologierna är utgiven under 1800- och 1900-talet och det finns endast ett mycket litet antal kvinnor representerade. De mest frekvent förekommande författarna i Danielssons undersökning är Tegner, Geijer, Rydberg, Kellgren och Almqvist (s. 249f).

Boel Englund studerar i sin avhandling *Skolans tal om litteratur: om gymnasieskolans litteraturstudium och dess plats i ett kulturellt återskapande med utgångspunkt i en jämförelse av texter för litteraturundervisning i Sverige och Frankrike* (1997) vilken litteratur som förmedlas i antologier och läroböcker runt årtalen 1920 och 1980 i både Sverige och Frankrike. Englund kommer fram till att alla läroböcker och antologier förutom de från svenskt 80-tal, tenderar att fokusera på inhemsk litteratur och reproducerar en bild ämnad att bygga en nationell identitet. I den litteratur som förmedlas i svenska läromedel från 1980 är fokus större på litteratur som ska knyta an till elevers erfarenheter och bidra till insikter som går utanför litteraturen (s. 185).

Bland den mer aktuella forskningen inom området för litteratururval finns Stefan Lundströms och Christoffer Dahls avhandlingar. Lundström studerar i *Textens väg: Om förutsättningar för texturval i gymnasieskolans svenskundervisning* (2007) fyra svensklärares undervisningspraktik och didaktiska val. Bland resultaten i denna studie framkommer att lärarnas litteratururval är manligt, vitt och västerländskt. Trots att lärarna som Lundström följer uttrycker en motvilja inför kanon, så kan i princip all litteratur de använder räknas som kanoniserad. Det visar sig också att den lärare som är mest välvilligt inställd till kanon är den som använder kanoniserad litteratur minst. Det verkar alltså finnas en diskrepans mellan vad lärarna säger sig göra och hur undervisningen ser ut i praktiken. I Lundströms avhandling framkommer också att skönlitteraturen i undervisningen ofta fungerar som grund till diskussioner om värdegrundsarbete och att läromedel inte används i någon högre utsträckning (s. 286ff). Dahl jämför i sin studie *Litteraturstudiets legitimeringar: analys av bild och skrift i fem läromedel i litteratur för gymnasieskola* (2015) hur litteratur förmedlas i fem olika läromedel. Resultaten visar på två huvudspår där det i tematiskt upplagda läromedel finns ett fokus på att litteratur ska leda till intressanta klassrumsdiskussioner medan det i kronologiska läromedel fokuseras på kanoniserad litteratur. Manliga, västerländska författare dominerar litteratururvalet. Dahl konstaterar att en litteraturhistoria med tyngdpunkt mot kanon dominerar läromedlen (s. 282).

Brink undersöker i *Skönlitteraturens väg till klassrummet -om läsarkarriär, skolkanon och verklighetsanpassning* (2009) lärares litteratururval i förhållande till deras egen läsning före 16 års ålder. I studien konstateras att lärarnas egen läsning har stor påverkan på vilken litteratur de väljer att använda i undervisningen (s. 59). Bland den litteratur som lärarna själv läst i sin ungdom och som de återanvänder i undervisningen finns författare så som Moberg, Lagerlöf, Martinsson och Strindberg (s. 44). Däremot verkar lärarutbildningen inte påverka litteratururvalet i någon högre utsträckning. De lärare som ändå nämner utbildningens influens är alla relativt nyutexaminerade. Lärarna uppger i intervjuer att de arbetar mycket med litteratur som ska spegla både manliga och kvinnliga författarskap, men att litteratur som speglar mångkulturalitet får mindre plats. Den översatta litteratur som finns representerad är till övervägande del översatt från engelska (s. 47ff).

1.2.2 Tidigare forskning om litteratur på yrkesprogram

Litteraturläsning på yrkesförberedande program lyfts inom ramarna för ett par studier där huvudsyftet inte varit att studera just yrkesförberedande program. Ett exempel på en sådan studie är Christina Olin-Schellers avhandling *Mellan Dante och Big Brother: En studie om gymnasieelevers textvärldar* (2006). I denna studie undersöks gymnasieelevers reception av

skönlitterär text både i skolan och på fritiden. Resultatet visar att litteratur på yrkesprogram utgör en mycket liten del av svenskämnet om helhet. Äldre litteratur läses på sin höjd genom korta utdrag ur klassiker. De svensklärare som intervjuas i studien menar att eleverna på yrkesförberedande program skulle ha svårt att tillgodogöra sig litteraturhistoria (s. 105). Ett annat exempel på en studie där frågan om yrkeselevers litteraturläsning lyfts är Lotta Bergmans avhandling *Gymnasiets svenskämnen: en studie av svenskundervisningen i fyra gymnasieklasse* (2007). När Bergman undersöker varför svenskundervisningen ser olika ut för olika grupper framkommer att lärarna menar att eleverna visar ett större intresse för skönlitteraturen om den är programnära och att lärarna har en bild av att det är svårt att läsa klassiker med yrkeselever (s. 126ff). Ytterligare en studie med resultat som rör litteraturläsning på yrkesförberedande program är Maritha Johanssons avhandling *Läsa, förstå, analysera: en komparativ studie om svenska och franska gymnasieelevers reception av en narrativ text* (2015) där Johansson undersöker olika elevers förhållningssätt till narrativ text. Dessa förhållningssätt kan handla om hur eleverna förstår och tolkar fiktion eller om hur de använder litterära begrepp. Denna studie visar att eleverna på svenska yrkesförberedande program i högre grad än övriga elever har en mer innehållslig än litterär förståelse av den novell de fått läsa. Enligt Johansson tyder detta på att dessa elever erbjuds en handlingsorienterad undervisning i skolan (97ff).

Även Stig-Börje Asplund har studerat litteraturundervisning på yrkesprogram. I avhandlingen *Läsning som identitetsskapande handling: gemenskapande och utbrytningsförsök i fordonspojkers litteratursamtal* (2010) fokuserar han på hur elever på fordonsprogrammet konstruerar sin identitet genom den skönlitteratur som läses i svenskämnet. Asplund kommer fram till att eleverna tenderar att antingen hålla sig mycket nära texten eller glida långt ifrån den i litteratursamtal. Eleverna fastnar på små detaljer eller skapar ett gemensamt motstånd mot litteraturen som gör det svårt att arbeta vidare. Det verkar också vara viktigt för eleverna i den studerade fordonsklassen att tycka lika om litteraturen de läser (s. 200).

År 2016 publicerades Katrin Lilja Waltås avhandling *Äger du en skruvmejsel? Litteraturstudiets roll i läromedel för gymnasiet yrkesinriktade program under Lpf 94 och Gy 2011*. I avhandlingen undersöks vilka ämnes- kunskaps- och litteratursyner som förmedlas i undervisningen på yrkesinriktade program. Lilja Waltå studerar läroböcker och menar att de förmedlar en passiv och reproducerande kunskapssyn genom en tät koppling till elevernas programval (s. 270). Analysen visar bland annat att mellan 66% och 91% av skönlitteraturen är utgiven från år 1900 och framåt. Alla representerade författare från före år 1900 kan räknas till

kanoniserade författare. Enligt Lilja Waltå tyder detta på att yrkes eleverna framförallt förväntas bry sig om sin samtid och sitt framtida yrkesliv (s. 81, s. 189). Mellan 83% och 94% av litteraturen är svensk och ingen icke-västerländsk litteratur finns representerad i urvalet. Det finns inte heller någon nordisk litteratur och utbudet av litteratur med inslag av mångkultur är mycket begränsat. Vidare är 63% av litteraturen skriven av män och på mansdominerade yrkesprogram stiger siffran till 70% manliga författare (s. 100, 201). Lilja Waltå belyser också att stora delar av litteraturen i läromedlen är sakprosa och att den skönlitteratur som finns ofta förmedlas fragmentariskt via korta utdrag. Läromedlen förutsätter att eleverna vill läsa litteratur skriven av författare med samma kön som de själv och att de inte är intresserade av världen utanför Sverige.

Samtida med Lilja Waltås avhandling är Caroline Graeskes studie *Expanding Knowledge Gaps: The Function of Fictions in Teaching Materials after the 2011 Swedish High School Reform* (2016) som även den analyserar organiseringen av skönlitteratur i läromedel. Enligt Graeske fördelas tillgången till kunskap olika mellan studie- och yrkesförberedande program. Läromedlen för yrkesprogrammen innehåller kortare litteraturutdrag än läromedel för studieförberedande program. Likaså förbereds eleverna på studieförberedande program för en mer kritisk och analytisk läsning än vad eleverna på yrkesförberedande program gör. Läromedlen för yrkesprogram förmedlar generellt en manlig, västerländsk och samtida litteratur. Graeske menar att de strukturella skillnaderna i undervisningsinnehåll mellan de olika gymnasieprogrammen riskerar att skapa kunskapsklyftor mellan grupper i samhället.

Som Brink (1992, 2009), Danielsson (1988), Lundström (2007) och Dahl (2015) visar, verkar det finnas en mer eller mindre inofficiell kanon om man betraktar gymnasieskolan över tid. Även om författare och titlar varierar något mellan de olika studierna så är litteratururvalet genomgående västerländskt och skrivet av vita män. Likaså visar forskning om litteraturundervisning och reception att synen på litteraturundervisning varierar beroende på gymnasieprogram. Medan elever på studieförberedande program i huvudsak läser klassiker saknas klassiker i de studier som rör yrkesförberedande program. Det finns indikationer på att undervisningen inte är likvärdig för alla elever. Läromedelsanalyser ger en bild av att litteraturen har en undanskymd plats i ämnet svenska på yrkesförberedande program. Det begränsade urval av skönlitteratur som förmedlas är västerländskt, manligt och samtida. Men även om läroböcker kan fungera som ett mätinstrument för vilken litteratur som förmedlas i skolan, så ger läromedelsanalyser inte hela bilden av vilken litteratur som läses i skolan. Vi vet

idag inte vilka läroböcker lärare använder eller i vilken utsträckning läroböckerna används. Tidigare studier visar, som nämnts ovan, snarare att lärare inte använder läromedel i vidare utsträckning. Det saknas kvantitativa studier om den litteratur som svensklärare själv väljer ut och undervisar kring.

1.3 Metod

För att besvara denna undersöknings forskningsfrågor har en i huvudsak kvantitativ metod använts. I följande stycke förklaras och motiveras undersökningens utformning, materialhantering och resultatsammanställning. Därefter lyfts studiens validitet och reliabilitet samt etiska överväganden som gjorts under arbetets gång.

1.3.1 Metodval

Valet av enkät för att besvara denna studies forskningsfrågor beror i huvudsak på två faktorer. Den första är att det i den tidigare forskningen finns en avsaknad av kvantitativ forskning trots att studier av ett fenomen gynnas av att undersökas både kvalitativt och kvantitativt (Barmark & Djurfeldt 2015, s. 33). Den andra är att forskningsfrågorna förutsätter ett större urval. För att fånga svensklärares litteratururval mer övergripande krävs ett större antal svar. Samtidigt analyseras en del av materialet genom en metod som snarare angränsar till den kvalitativa. I detta beslut går att finna stöd hos bland annat Ercikan och Roth (2006), som argumenterar mot uppdelningen i kvalitativ och kvantitativ metod inom didaktisk forskning, för att istället låta fokusera på att så väl som möjligt besvara forskningsfrågorna. Metodvalet medför dock vissa begränsningar. En sådan begränsning handlar om att det i denna studie inte går att finna någon information om hur skönlitteraturen används i undervisningssammanhang. Det har inte heller varit möjligt att fånga mer omedvetna val hos informanterna. En annan begränsning handlar om att det inte varit möjligt att ställa följdfrågor till de deltagande lärarna i de fall deras svar kunnat ha flera olika betydelser.

1.3.2 Materialinsamling

Enkäten som använts för att samla in materialet i denna studie skapades i Google Forms och vände sig till svensklärare som undervisar på yrkesförberedande program (Bilaga 1). Utformningen av enkätfrågor tog avstamp i forskningsfrågorna, kursplanen för Svenska 1 och i tidigare forskning. En av enkätens huvudfrågor utformades för att efterfråga tre litterära verk som informanten läser i sin helhet inom undervisningen i kursen Svenska 1. Detta efterfrågades på grund av att tidigare forskning funnit att hela verk får en mycket liten plats i svensk-

undervisningen. Ytterligare en orsak till fokus på hela skönlitterära texter är att arbetet med dessa vanligtvis upptar mycket lektionstid och att det ger uttryck för lärares egna aktiva val (Brink 1992, s. 143). En annan av enkätens huvudfrågor formulerades för att ta reda på lärarnas bakomliggande tankar med den valda litteraturen.

För att testa enkätfrågorna utformades först en pilotstudie där fyra svensklärare på en skola i Göteborg med enbart yrkesförberedande program deltog. Lärarna besvarade enkätfrågorna i Google forms och lämnade sedan muntlig respons på enkätens utformning. Därefter gjordes mindre revideringar. En revidering gjordes gällande den fråga där lärarna efterfrågas lista tre romaner som de återkommande använder i undervisningen. Flera lärare i pilotstudien uttryckte att de inte läser hela romaner med sina elever i någon vidare utsträckning. Därför formulerades frågan om till att efterfråga litterära verk istället för romaner, och därmed även inkludera noveller. Efter pilotstudien och revideringarna skickades enkäten ut till informanterna genom två kanaler. Först publicerades enkäten i gruppen Svensklärarna på Facebook och två dagar senare mejlades enkäten ut till skolor med hjälp av en mejllista med slumpvis utvalda skolor över hela Sverige. Mejllistan har tidigare använts av en student i engelska för att skicka ut en annan enkät och kopierades för att göra mitt utskick. Genom att skicka enkäten via en Facebook-grupp och genom att använda en färdig mejllista blir urvalet av informanter ett bekvämlighetsurval. Samtidigt är det i det här fallet svårt att göra urvalet mer slumpmässigt eftersom det handlar om att nå en specifik grupp (Barmark & Djurfeldt 2015 s. 88). Från och med mejlutsnittet var enkäten öppen under en veckas tid.

1.3.3 Etiska överväganden

I samband med materialinsamlingen gjordes vissa etiska överväganden. Tidigt i processen togs beslut att inte samla in någon information som skulle kunna göra det möjligt att härleda vissa svar till någon specifik individ. Vidare bifogades ett följebrev tillsammans med enkäten när den skickades ut. I följebrevet preciserades studiens syfte och att det insamlade materialet enbart skulle användas till föreliggande studie. Dessutom betonades studiens frivillighet (Vetenskapsrådet 2002).

1.3.4 Sammanställning av resultat

Som ett första steg i resultatsammanställningen bearbetades den fråga där informanterna ombads att lista tre skönlitterära verk, romaner eller noveller, som de tenderar att i hög utsträckning använda i sin undervisning och som läses i helhet inom ramarna för undervisningen. Dessa svar sållades eftersom vissa informanter angivit fler än tre titlar som

svar på frågan. I dessa fall behölls de tre första verken som informanten skrivit och resten ströks. Vissa svar på denna fråga var också för ospecifika för att det med säkerhet skulle vara möjligt att veta exakt vad läraren i fråga menade. Exempel på detta är *Ikarosmyten* och *Isländska sagor*. Dessa gallrades därför också bort. Likaså ströks ett par verk där man kan anta att läraren inte läser hela verken med sina elever i undervisningen. Det handlar om *Tusen och en natt* och Homeros *Illiaden*. Anledningen till att dessa verk nämns när litteratur som läses i sin helhet efterfrågas går bara att spekulera i. Kanske handlar det om att enkätfrågan var ottydligt formulerad eller att lärarna uppfattar vissa delar av dessa verk som hela och fristående. Efter att svaren sällats sammanställdes de kvarvarande titlarna i bokstavsordning efter författarens efternamn (Bilaga 3). I de fall där författarens namn inte angivits av informanten eftersöktes den saknande informationen i databasen Libris. Sammanlagt kom listan att bestå av 96 olika skönlitterära verk. Medräknat att vissa titlar omnämns flera gånger av olika lärare blev summan 151 verk. Nästa steg i processen att få fram ett resultat var att komplettera litteraturlistan med information om de skönlitterära verkens utgivningsland, publikationsår och författarens kön. För att få fram denna information användes i första hand Libris och artikelsök inom Supersök. I de fall då den efterfrågade informationen inte fanns tillgänglig genom dessa sökmotorer användes världslitteratur.se och Wikipedia. Användningen av Wikipedia kan självklart problematiseras eftersom det står fritt till vem som helst att skriva i dessa artiklar. Å andra sidan har informationen som eftersökts i detta fall handlat om relativt enkla och objektiva faktadetaljer som borde vara korrekta även på Wikipedia. I valet mellan att inte hitta kompletterande information om de litterära verken och att använda ej säkerställda fakta från Wikipedia föll valet på det senare. Vissa noveller saknar dock fortfarande information om utgivningsår. Detta eftersom novellerna vanligtvis publicerats i novellsamlingar som det finns dåligt med förteckningar över. I dessa fall har istället författarens levnadsår skrivits ut i litteraturlistan och verket ingår inte i uträkningar gällande just publikationsår. Förutom kompletterande information om enskilda verk har också information om sammanhang där de olika verken läses skrivits in i litteraturlistan. Denna information rör vilket program litteraturen läses på, skolans demografiska placering samt kön och ålder på läraren som valt litteraturen. För att få fram de nummer och procentsatser som anges under resultat användes sedan filtreringsfunktionen i Excel.

Som ett andra steg i resultatsammanställningen kategoriserades svaren till den fråga där lärarna fått motivera sina litteraturval. Antalet svar på denna fråga var 54 stycken, vilket är något lägre än antalet informanter i studien, som var 63 stycken. Detta kan bero på att frågan har tolkats vara mer tidskrävande och besvärlig än övriga frågor. Vid sammanställningen överfördes

inledningsvis alla kommentarer till Excel och kategorier skapades utifrån alla aspekter i lärarnas motiveringar. Sammanlagt blev det 23 kategorier där varje kommentar ingick i alla de kategorier som kommentaren berörde. Denna metod kallas *trasmatta* och är vanlig vid kvalitativa studier (Dalen 2015 s. 89). De 23 kategorierna sattes sedan samman med likartade motiveringar och bildade då 8 mer övergripande teman (Bilaga 4). I ett av dessa teman, som rörde huvudsakligen skönlitteraturen var nyutgivet, ingick bara tre av 54 kommentarer och därför redovisas inte denna kategori i resultatet.

Resterande frågor i enkäten innehåller information av mer deskriptiv karaktär. Denna information, som till exempel beskriver informanternas kön, ålder, arbetslivserfarenhet och metoder för litteratururval i klassrummet, återfinns i bilaga 2. Denna information har inte bearbetats på annat sätt än att överföras till Excel och används i denna studie i huvudsak som bakgrund till övriga resultat. Svaren från fråga 12 och 13 rörande olika genrer har bedömts irrelevanta och oanvändbara för studien och därmed inte inkluderats (Bilaga 1).

1.3.5 Validitet och reliabilitet

I följande avsnitt kommenteras aspekter av denna studies validitet och reliabilitet. Inledningsvis vill jag på temat validitet betona att undersökningen, trots sin kvantitativa karaktär, inte är så pass omfattande att är möjligt att dra generella slutsatser. Detta beror på studiens ramfaktorer gällande framförallt den tidsbegränsning som ett examensarbete medför. Studiens resultat kan ses som en mindre kartläggning över hur litteratururvalet kan se ut på yrkesförberedande program i Sverige idag.

För att i så hög grad som möjligt mäta det som jag genom denna studies forskningsfrågor avser att ta reda på har vissa av de mer centrala enkätfrågorna formulerats så att det ska finnas flera frågor som efterfrågar liknande information. Till exempel formulerades en frisvarsfråga och en flervalsfråga för att fånga in likartade svar. Den sista frågan i enkäten lämnade möjlighet för respondenten att ge en kommentar angående enkäten. Detta för att kunna få syn på brister i studiens validitet och reliabilitet. Sammanlagt 18 informanter valde att kommentera enkäten på något sätt. I en genomläsning av kommentarerna kunde inga särskilda mönster kring enkätens utformning skönjas och därför har dessa kommentarer inte påverkat hur enkätsvaren har använts i denna studie.

Den enkät som studien bygger på skickades ut genom dels en Facebook-grupp och dels en mejllista. Valet av dessa två kommunikationskanaler kan ha påverkat urvalet av informanter på ett sätt som haft inverkan på reliabiliteten. 65% av de medverkande lärarna är yngre än 40 år,

vilket skulle kunna gå hand i hand med allmänna uppfattningar om att fler yngre än äldre använder sociala medier. Samtidigt visar statistik från 2012 att åldersgruppen 57-64 år var den grupp som ökade mest på Facebook (Denti m.fl., s. 8). Man skulle kunna tänka sig att åldersspridningen på Facebook ökat ytterligare sedan dess. En annan aspekt att lyfta i förhållande till reliabiliteten handlar om informanternas anonymitet. Anonymiteten har fördelar i form av säkerhet för informanterna och en objektivitet i analysen av materialet. Å andra sidan gör kombinationen av utskickskanalerna och den anonyma enkäten att det inte är möjligt att garantera att de som deltagit i studien faktiskt är svensklärare på yrkesförberedande program. Det finns dock ingen anledning att tro att andra personer än de ämnade skulle ha någon anledning att besvara enkäten.

Ytterligare en faktor som kan påverka studiens reliabilitet handlar om att enkätens form gör det svårt att veta vad de deltagande lärarna menar med vissa begrepp. När en lärare uppger att det är viktigt att eleverna ska kunna identifiera sig i litteraturen eller att litteraturen ska ge upphov till diskussion går det inte att veta precis vad som menas. Detta kan i viss mån begränsa möjligheterna till tolkning.

1.4 Teori

I följande avsnitt presenteras de teoretiska begrepp som i huvudsak används för att analysera resultaten i denna studie.

1.4.1 Kanon

En litterär kanon kan sägas vara ett urval texter som tillskrivs ett högre värde. Dessa värden kan röra områden så som moral, nationalitet eller religion (Brink 1992 s. 232f). Enligt Persson (2012) finns det anledning att tala om två olika typer av kanon. En officiell kanon bestående av vissa bestämda verk och en inofficiell kanon. I Danmark finns sedan början av 2000-talet en officiell kanon över vad som ska läsas skolan (Svendsen 2011 s. 8). Den danska kanon motiveras med att vara ett sätt att rädda litteraturen i en tid där andra medier tar allt större utrymme (ibid, s. 19, Hauge 2011 s. 137). Andra argument som cirkulerat i Danmark är att det behövs en fast litteraturlista för ungdomar som lever i en föränderlig värld, att det är tidseffektivt att undvika läsning av ”dålig” litteratur och att det är praktiskt med en lista där landets historia finns representerad (Hauge 2011 s. 139ff).

En inofficiell kanon däremot syftar på att det i olika kulturer, till exempel inom en nation, finns gemensamma uppfattningar om smak och värden i litteratur, som påverkar vilken litteratur som ges ut i nyutgåvor, förmedlas i skolor och anses särskilt värdefull (Persson 2012 s. 90). Både en officiell och en inofficiell kanon bestäms i någon mån av samhällsgrupper med hög status, ofta vita och rika män, och accepteras även av dem som inte varit med och bestämt kanon (ibid s. 96, Brink s. 284, Thavenius 1995, s. 79). Brink påpekar däremot att det finns möjlighet för alla att delta i diskussionen om kanon genom till exempel undervisning och egna litteraturval (s. 232). Persson lyfter också, trots att han själv kritiserar dagens kanondebatt, att en av kanons funktioner är att öppna för kommunikationsmöjligheter mellan människor genom att skapa gemensamma referensramar. Det är med utgångspunkt i idén om en inofficiell kanon bestämd av dominerande samhällsgrupper som begreppet kanon används i denna studie.

1.4.2 Tre svenskämnen

År 1996 publicerades Lars-Göran Malmgrens bok *Svenskundervisning i grundskolan*. I denna bok lägger Malmgren fram en idé om att svenskämnet skulle kunna delas upp i tre paradigmen. Dessa paradigmen yttrar sig i vad undervisningen innehåller och hur innehållet behandlas. De tre paradigmen eller svenskämnessynerna verkar inte i renodlad form utan samsas om utrymmet i skolans svenskundervisning. Däremot kan de ha olika hög närvaro beroende på sammanhang (s. 89). De tre svenskämnena är:

- Svenska som ett färdighetsämne
- Svenska som ett litteraturhistoriskt bildningsämne
- Svenska som ett erfarenhetspedagogiskt ämne

Malmgren menar att dessa ämnessyner uttrycks i alla svenskämnets olika moment och så även i litteratururval. När ett litteratururval baseras på svenska som ett färdighetsämne ligger fokus på svenskämnets språkliga delar. Litteraturens värde avspeglas snarare i huruvida den kan bidra till utveckling av avgränsade färdigheter och nyttokunskaper, än i vad litteraturens innehåll är. Denna ämnessyn härstammar från språkstudier i exempelvis latin som traditionellt sett utgjorts av repetitiva övningar. När ett litteratururval däremot går att koppla till svenska som ett litteraturhistoriskt bildningsämne fokuserar urvalet på kanon och kulturarv. När litteratururvalet baseras på svenska som ett erfarenhetspedagogiskt ämne ligger vikten vid att utgå från den specifika elevgrupp som ska läsa. Det handlar om att individernas erfarenheter och intressen i diskussioner utifrån litteraturen ska kopplas till allmänmänskliga ämnen (s. 86ff). Malmgren beskriver det som att "elevernas intresse för och nyfikenhet på omvärlden är en förutsättning för både språk- och kunskapsutveckling" (1996 s. 89). Inom svenskdidaktisk forskning har Malmgrens tre svenskämnen plockats upp av en lång rad forskare. I denna studies tidigare

forskning nämns de bland annat hos Lilja Waltå (s. 262, 272), Bergman (s. 96) och Olin-Scheller (s. 105). Därför kan det också vara intressant att jämföra denna studies resultat med de tre svenskämnen.

1.4.3 Intersektionalitet

Intersektionalitet är ett begrepp som används för att analysera samhällets maktstrukturer. Ordet har sina rötter i engelskans ord för genomskära: ”intersect”. Genom att i en analys just skära igenom maktstrukturer, kan samverkan mellan komponenter så som genus, klass, nationalitet, ålder, sexualitet, hudfärg, yrke etc. belysas (Lykke 2003, s. 48). I denna studie används begreppet för att analysera de maktordningar som dels finns inbäddade i en kanon och dels i det svenska skolsystemet. Graeske och Lundström motiverar bruket av begreppet intersektionalitet i förhållande till läroplanen: ”Perspektivet är också användbart eftersom det ligger väl i linje med skolans värdegrund och eftersom det fokuserar hur olika former av diskriminerande maktordningar samverkar i ett samhälle” (2016, s. 8).

1.4.4 Igenkänning och identifikation

I denna studie kommer två perspektiv att belysas och användas apropå igenkänning och identifikation i skönlitteratur. Felski (2009) menar att igenkänning kan innebära antingen identifikation eller en igenkänning som snarare anspelar på lojalitet och allians till litterära karaktärer, skapad genom berättarteknik, utan att läsaren för den sakens skull identifierar sig i litteraturen (s. 34). Igenkänning, så som Felski beskriver den, kan då handla om att genom det relaterbara i litteraturen utforska nya sidor av sig själv och omvärlden. Synsättet grundar sig i en reaktion mot *critical reading* och beskriver hur igenkänning kan utgöra en möjlig väg in i litteraturen. Felski påpekar att det är viktigt för människor, och framförallt människor i marginaliserade grupper, att få känna igen sig i litteratur. Det kan öppna dörrar för nya insikter och utveckling (s. 23ff). Molloy (2002) lyfter också vikten av igenkänning genom att exemplifiera med att den som inte syns i skönlitteratur osynliggörs. Genom att läsa litteratur som till huvudsak är skriven av män så förstärks mannen som norm i litteraturen (s. 78ff). Vidare skriver Molloy om identifikation: ”Frånvaro av författare från andra kulturer än den svenska drabbar elever av båda könen. Frånvaro av författare från andra kulturer och kvinnor i texterna drabbar flickor dubbelt” (2002 s. 84).

Den tolkning av igenkänning som innebär att läsaren bör kunna identifiera sig i litteratur har fått kritik för att leda till att människor bara läser om sådant de redan känner till. Årheim (2011 s. 161) menar att en risk med identifikation är att elever enbart speglar sig i litteraturen och så

småningom tappar intresset för människor som är olika dem själva. Enligt detta synsätt förespråkas framförallt de erfarenheter och kunskaper som inte ligger i identifikationen utgöra värdet av litteraturläsning. Rosenblatt betonar vikten av att få läsa om andra människor än sig själv. Hon beskriver litteraturläsning som ett av få tillfällen då det går att skapa tillräckligt stort intresse för något som egentligen inte direkt angår eleverna (2002 s. 146). Rosenblatt beskriver värdet av detta genom följande citat: ”Litteraturen frambringar det slags föreställningsförmåga som behövs i en demokrati -förmågan att ta del av andra personers behov och ambitioner och föreställa sig vilken verkan ens egna handlingar får på andra människors liv.” (2002 s. 174).

2 Resultat och analys

Nedan följer denna studies resultatredovisning. Först påvisas ett par inledande resultat där mer deskriptiv information om de deltagande lärarnas svenskundervisning presenteras. Därefter följer resultaten angående vilken litteratur som läses på yrkesförberedande program. Avslutningsvis lyfts resultat angående motiven för svensklärarnas litteratururval.

2.1 Inledande resultat

Sammanlagt svarade 63 svensklärare på denna studies enkät. Bland informanterna finns lärare som undervisar på alla olika nationella yrkesförberedande program representerade, även om fördelningen är ojämn. 23 personer uppger att de undervisar på Bygg- och anläggningsprogrammet, medan bara 4 lärare undervisar på Handels- och administrationsprogrammet. 65% av de deltagande lärarna är 40 år eller yngre och drygt hälften av lärarna har arbetat som lärare i under 10 år. 29% av lärarna har arbetat i 11-20 år och 16% har arbetat i mer än 20 år. Merparten av lärarna, 68%, identifierar sig som kvinnor. Män utgör 27 % av informanterna och resterande fem procent identifierar sig som icke-binära eller har valt att inte svara.

Den genomförda enkäten visar att det bland de deltagande lärarna är vanligare att inte använda en lärobok i litteraturundervisningen än att göra det. Fler än hälften av lärarna uppger att de låter eleverna vara med och påverka vilken litteratur som läses i klassrummet. När eleverna är med och väljer litteratur sker det vanligtvis genom att läraren väljer ut ett par böcker som eleverna i sin tur får välja bland. I en av enkätens frågor uppmanades informanterna att välja mellan två påståenden rörande längd och form på skönlitteratur i undervisningen. Det ena påståendet innebar att läraren föredrar att läsa fler men kortare utdrag ur skönlitterära texter. Det andra påståendet innebar att läraren föredrar att läsa färre men hela litterära verk. Resultatet blev exakt 50% på vardera svarsalternativ (Bilaga 2).

2.2 Litteratururval

Sammanställningen av den litteratur som lärarna uppger att de återkommande använder i sin undervisning på yrkesförberedande program består, som tidigare nämnts under metod, av 96 olika titlar (Bilaga 3). Vissa av dessa titlar återkommer i flera av lärarnas svar och om man räknar alla enskilda omnämningar av de litterära verken består listan av sammanlagt 151 titlar. Av dessa är 57% romaner, 36% noveller och resterande poesi alternativt facklitteratur.

Författare	Titel	Utgivningsår	Utgivningsland	Typ	Antal lärare
Shiefauer J.	När hundarna kommer	2015	Sverige	Roman	14
Dagerman S.	Att döda ett barn	1948	Sverige	Novell	6
Söderberg H.	Doktor Glas	1905	Sverige	Roman	6
Arkan A.	Stjärnlösa nätter	2011	Sverige	Roman	5

Tabell 1. Mest använda titlar bland svensklärare på yrkesförberedande program.

I tabell 1 redovisas de fyra titlar som lyfts av flest lärare. Listan består av tre romaner och en novell. Två av titlarna är över 70 år gamla medan de två andra titlarna är utgivna under de senaste åtta åren. Gemensamt för alla verk är att de är utgivna i Sverige. *När hundarna kommer* av Jessica Shiefauer är den text som lyfts av flest lärare i studien. Sammanlagt är det 14 lärare som uppger att de brukar läsa denna roman med sina elever. Näst mest frekvent återkommer verken *Att döda ett barn* av Stig Dagerman och *Doktor Glas* av Hjalmar Söderberg. Dessa titlar lyfts av sex lärare vardera. På tredje plats kommer romanen *Stjärnlösa nätter* av Arkan Asaad som nämns av sammanlagt fem lärare.

Bland skönlitteraturen som läses på yrkesförberedande program finns det litteratur som är tydligt programanpassad. Ett exempel är romanen *Vackra Svarten* av Anna Sewell som läses på ett naturbruksprogram med inriktning häst. Dessutom innehåller listan två böcker som egentligen inte kan räknas som skönlitteratur, men som är tydligt kopplade till elevernas programval. Det handlar om *Sälj! Konsten att sälja vad som helst till vem som helst* av Fredrik Eklund som läses på Handel- och administrationsprogrammet och *Elektricitet* av David Bodanis som läses på El- och energiprogrammet. Dessa böcker har trots att de inte är skönlitterära fått vara med på listan eftersom att ändå läses i sin helhet inom kursen Svenska 1 och kan vara talande för litteratursynen på yrkesförberedande program.

I följande avsnitt kommer litteratururvalet att presenteras utifrån de beskrivningar som Skolverket använder för att säga något om den litteratur som ska läsas inom ramarna för kursen Svenska 1. Det handlar om kön på den som skrivit litteraturen och i vilken tid och kultur litteraturen är producerad.

2.2.1 Kön

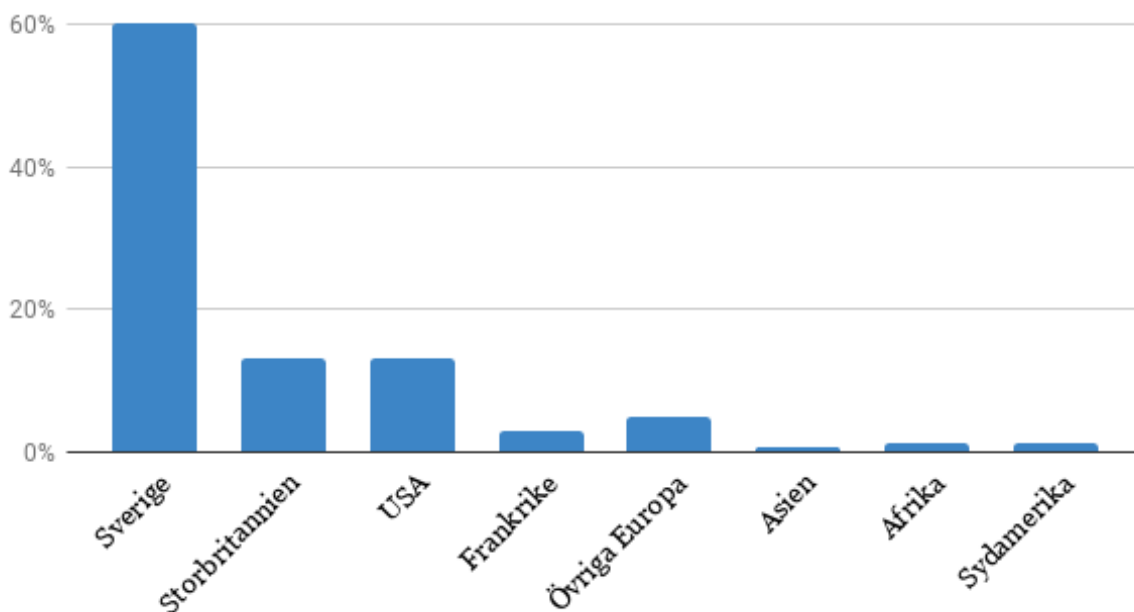
Vid en analys av listan med litteratur som lärarna på yrkesförberedande program använder framkommer att 96 av titlarna har manliga upphovsmän medan 55 titlar är författade av kvinnor. Detta innebär att de deltagande lärarnas elever läser skönlitterära verk som till 64% är skriven av manliga författare och till 36% av kvinnliga. Om vi studerar litteraturlistans noveller närmare är skillnaden i könsfördelning ännu större. Av novellerna är 75% skrivna av män och 25% skrivna av kvinnor. Det innebär i sin tur en något högre representation av kvinnor bland romanerna. Vidare finns det också siffror som tyder på att manliga lärare i något högre grad väljer litteratur författad av män. I de manliga lärarnas litteratururval är verken till 74% skrivna av män och i de kvinnliga lärarnas urval är samma siffra 62%. En talande bild för detta får vi genom att närmare undersöka vilka lärare som valt romanen av den mest representerade författaren i studien. Jessica Shiefauers romaner nämns av 15 lärare. Av dessa lärare är 14 kvinnor och 1 man. Lärare som undervisar på traditionellt mansdominerade yrkesförberedande program väljer också i något högre grad litteratur skriven av män. Könsfördelningen i litteraturen på programmen Bygg och anläggning, El och energi, Fordon och transport, Industri-tekniska och VVS och fastighet, är 70% manliga och 30% kvinnliga författare. På de traditionellt mer kvinnodominerade programmen Barn och fritid, Handels och administration och Barn och omsorg är fördelningen 60% manliga författare och 40% kvinnliga författare. Lärare som undervisar på skolor i storstäder använder i något högre grad än de lärare som undervisar på skolor i småstäder eller på landsbygd litteratur av kvinnliga författare. Bland lärarna på landsbygd är fördelningen 70% manliga och 30% kvinnliga författare, medan fördelningen bland lärare i storstäder är 59% manliga och 41% kvinnliga författare. Sammanfattningsvis finns det alltså en övervikt mot litteratur författad av män på de yrkesförberedande programmen. Fördelningen varierar något beroende på aspekter så som demografi, program och lärarens kön.

2.2.2 Kultur

Bland titlarna i den insamlade litteraturlistan finns sammanlagt 50 olika titlar utgivna i Sverige. Om man räknar varje enskilt omnämnande av dessa titlar uppgår siffran till 92 svenska verk. Det innebär, som synes i figur 1, att 60% av de titlar som lärarna i denna studie läser med sina

elever är utgivna i Sverige. Vidare är 13% av den lästa litteraturen från Storbritannien och 13% från USA. Sammanlagt innebär det att 26% av den skönlitteraturen som läses i sin helhet på yrkesförberedande program är översatt från engelska. Fransk litteratur utgör 3% och 5% kan räknas till övriga Europa. Världsdelarna Afrika, Asien och Sydamerika representeras tillsammans av sammanlagt 3% av litteraturen.

Utgivningsland litterära verk

Figur 1. Utgivningsland för litteratur som läses på yrkesförberedande program.

Detta innebär förenklat att ungefär 95% av skönlitteraturen kan räknas till en västerländsk kontext. Men utgivningslandet säger inte allt om i vilken kultur ett skönlitterärt verk rör sig. Detta är något som även Lilja Waltå lyfter i sin studie (2016, s. 107). Exempel på verk som rör sig mellan olika kulturella kontexter från den insamlade litteraturen, och därför är problematiska att kategorisera, är *En blomma i Afrikas öken* av Dirie Waris, *Stjärnlösa nätter* av Arkan Asaad och *Jag stannar till slutet* av Khavari Fatemeh och Annie Hellqvist som är utgivna i Storbritannien respektive Sverige. Waris självbiografi utspelar sig delvis i Somalia bland ett nomadfolk, Asaads roman handlar om en kurdisk familj boende i Sverige men på semester i Irak och Fatemeh & Hellqvist roman handlar om ett liv i flykt från Afghanistan till Sverige.

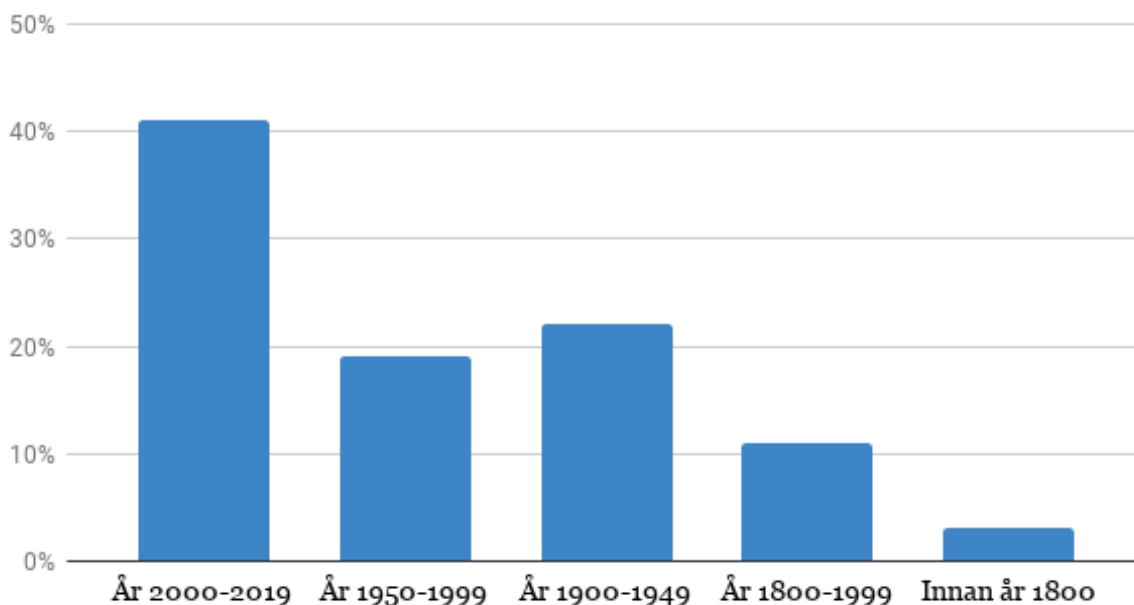
Manliga lärare väljer i något lägre grad svensk litteratur i sin undervisning. Bland de lärare som uppgett att de identifierar sig som män är 43% av de listade titlarna svenska, medan samma siffra för gruppen i stort som tidigare nämnt är 60%. Det verkar också finnas en skillnad i litteratururvalet beroende på demografi. Litteratururvalet bland lärarna i storstäder är till 47%

svenskt, till 24% från engelskspråkiga länder och till 29% från övriga länder. I mindre städer och på landsbygd är litteraturen till 62% svensk, till 30% översatt från engelska och till 8% från övriga länder. Framförallt är det alltså fördelningen mellan svensk litteratur och litteratur från icke-engelskspråkiga länder som differentierar här.

2.2.3 Tid

De litterära verk som läses i sin helhet på yrkesförberedande program är till största del samtida, se figur 2. Sammanlagt är 62 av de verk som listas av lärarna i enkäten utgivna från år 2000 fram till idag. Det innebär en procentsats på 41%. Av dessa är 6 av titlarna utgivna under de senaste fem åren. Vidare är 20% av litteraturen utgiven mellan 1950 och 1999 och 23% är utgiven under 1900-talets första hälft. Sammanlagt 11% av litteraturen är utgiven under 1800-talet och 3% av litteraturen är utgiven före år 1800. Det innebär att 86% av litteraturen är utgiven under 1900- och 2000-talet. Här bör dock tilläggas att all den litteratur som sorterades bort under sammanställningen av listan eftersom den inte kan läsas i sin helhet skulle ha räknats till litteratur från före år 1800.

Utgivningsår litterära verk

Figur 2. Utgivningsår för litteratur som läses på yrkesförberedande program.

2.2.4 Kön, tid och kultur i samspel

Vid en sammanvägning av de tre aspekterna kön, tid och kultur framkommer att av 15 verk som givits ut innan år 1900, är två skrivna av kvinnor. En av dessa böcker, *Frankenstein* av

Mary Shelley, omnämns dock av fyra olika lärare. Om vi sorterar de litterära verken efter kön kan vi också se att de titlar från Storbritannien och USA, som sammanlagt utgör 26% av litteraturen i denna studie, representeras av fyra verk författade av kvinnor och 23 verk författade av män. När aspekterna tid och kultur presenteras var för sig ovan, visar resultaten att representationen av litteratur från andra länder än Sverige, Storbritannien och USA är relativt låg och att merparten av litteraturen är utgiven från år 1900 och framåt. När aspekterna tid och kultur kombineras blir resultatet ett annat. Antalet verk från andra länder än Sverige, Storbritannien och USA fördelar sig då jämt över årtalsindelningen. I litteraturlistan finns 2 titlar från 2000-talet, fem titlar från 1950-1999, tre titlar från 1900-1949 och fem titlar som är utgivna innan 1900-talet. Litteraturen från Sverige, Storbritannien och USA är däremot i högre grad ny. Det verkar alltså som att skönlitteraturen från andra länder än Sverige, Storbritannien och USA är relativt gammal, medan svensk, engelsk och amerikansk litteratur som används tenderar att vara mer samtida.

2.2.5 Sammanfattning

För att sammanfatta är den skönlitteratur som de medverkande lärarna uppger att de läser med sina elever i sin helhet, till majoritet skriven av män i en västerländsk kontext och utgiven efter år 1900. Även om Skolverkets skrivningar innehåller utrymme för tolkning och lärarens fria val, så tyder det sammanlagda urvalet på att det finns brister i hur det centrala innehållet: ”Skönlitteratur, författad av såväl kvinnor som män, från olika tider och kulturer” (Skolverket 2011) efterlevs gällande de skönlitterära texter som läses i sin helhet på yrkesförberedande program.

2.3 Motiveringar litteratururval

I detta avsnitt presenteras faktorer som motiverar de litteratururval som svensklärare på yrkesförberedande program gör inom kursen Svenska 1. Detta sker på två sätt. Först redovisas de åtta kategorier vari lärarnas egenskrivna kommentarer sorterats, i fallande ordning. Från de mest frekvent förekommande motiveringarna till de minst frekvent förekommande. Därefter presenteras resultatet av den flervalfråga som efterfrågade anledningar till lärarnas litteratururval.

2.3.1 Lärarnas egenskrivna svar

Nedan presenteras de åtta kategorier som skapats utifrån lärarnas kommentarer om vad som spelar in i litteraturvalet i undervisningen på yrkesförberedande program. Kommentarererna återfinns i sin helhet i bilaga 4.

2.3.1.1 Diskussion

Den första kategorin är den där klart flest kommentarer kvalar in, sammanlagt 32 av 56 kommentarer. Denna kategori består av de motiveringar där det ingår att skönlitteraturen som läses i svenskklassrummet genom att lyfta viktiga ämnen ska leda till diskussion och på så sätt vidga elevernas perspektiv. Lärarna vill att eleverna ska utmanas och få underlag för att diskutera olika ämnen tillsammans. I vissa kommentarer nämns diskussion i förhållande till litteraturen allmänt, till exempel: ”*Det finns mycket att diskutera i alla tre böcker*”. I andra kommentarer specificeras mer vad som ska diskuteras i förhållande till olika verk: ”*Bortbytingen använder jag för att det blir som att läsa en saga, vilket är tacksamt. Handkraft fungerar bra med yrkes elever, och det blir bra diskussioner om gruppsyck, strävan efter att vara populär, m.m. Björnstad är en utmaning för många elever, men där finns mycket aktuellt att diskutera, samtycke, m.m.*” Den diskussion som en stor del av de svarande lärarna önskar frambringa genom litteraturen är antagligen inte ett självändamål, utan är tänkt att leda till någon form av kunskap eller insikt, kanske i en anda inspirerad av sociokulturell teori där kunskap är något som skapas tillsammans (Säljö 2014, s. 298). Denna kategori skulle kunna kopplas till Gy11:s formuleringar om att litteraturen ska synliggöra det allmänmännliga, fungera som källa till självinsikt och vidga elevernas perspektiv (Skolverket 2011). Vad vi kan utläsa från den tidigare forskningen är däremot att diskussioner i samband med litteratur riskerar att hamna långt från litteraturen (Asplund 2010).

2.3.1.2 Tycke och smak

Nästa kategori består av de kommentarer som på olika sätt avser elever och lärares tycke och smak. Inom denna kategori platsar 20 av lärarnas motiveringar, exempelvis: ”*Hjalmar Söderberg är en personlig favorit som skriver om tidlösa ämnen som elever kan ta till sig och tycka om*” och ”*Jag vet att de går hem hos eleverna, finns mycket att diskutera och passar de elever jag tröffar (sic!)*”. Kommentarer från lärarna kan handla om att läraren uttryckligen skriver att hen väljer litteratur som hen själv uppskattar eller att litteraturen av läraren beskrivs som spännande eller trevlig att läsa. Vissa motiveringar handlar också om att det är litteratur som läraren tror att eleverna gillar eller som de brukar tycka om. Denna kategori skulle kunna

jämföras med hur Persson (2008, s. 107ff) beskriver att litteratur legitimeras eftersom den leder till upplevelser. I det här fallet handlar det dessutom om att just den här litteraturen leder till vissa särskilda upplevelser.

2.3.1.3 Svårighetsgrad

Den tredje kategorin har döpts till *Svårighetsgrad*. Sammanlagt finns det 15 kommentarer som rör denna kategoris tema. Kommentarer som sorterats till denna kategori handlar på olika sätt om att litteraturen som väljs ska vara lagom lätt eller lagom svår för eleverna. Det kan också röra sig om att litteraturen ska finnas tillgänglig i en lättläst version, att texten ska passa gruppens nivå och att alla elever, med betoning på läsovana elever, ska ha möjlighet att ta till sig de texter som läses. Vissa av kommentarerna berör också textlängd och att det är viktigt att verken är någorlunda korta. Det handlar om att texterna ska hinna läsas av alla elever inom ramen för kursen. Kommentaren: ”...*de är inte alltför långa, och de är lätta att förstå*” är talande för denna kategori. Denna kategori syftar på en av undervisningens ramfaktorer och beror framförallt på elevernas läsförmåga och svenskkursens tidsbegränsning.

2.3.1.4 Vissa verk ska man ha läst

Denna kategori fångar upp de kommentarer som på olika sätt lyfter att skönlitteratur väljs för att den tillhör en del av ett litteraturarv. Ordet *klassiker* återkommer många gånger i dessa motiveringar, liksom att vissa verk läses för att de är typiska för sin tid. Några lärare lyfter att den skönlitteratur de valt bidrar till bildning och ytterligare någon hänvisar till en litterär kanon. Ett exempel på detta återfinns i följande kommentar: ”...*hör på sätt och vis till kanon och allmänbildningen att känna till.*” Av de 54 motiveringarna från svensklärarna är det 14 som skrivit kommentarer som kan sorteras under denna kategori.

2.3.1.5 Litteraturvetenskapliga begrepp

De kommentarer som faller inom ramarna för den fjärde kategorin handlar om att den valda litteraturen passar att applicera litteraturvetenskapliga begrepp på, alternativt att de är tacksamma och enkla att analysera. Flera lärare nämner begrepp så som berättarteknik, dramaturgi och fokalisation i sina kommentarer. Titlarna som valts i förhållande till dessa begrepp antyds innehålla tydliga berättartekniska grepp. En lärare förklarar det på följande sätt: ”*De gör det lätt att förklara vad olika berättartekniska och stilistiska begrepp är eftersom de innehåller många olika...*” Det är 14 olika lärare som motiverar sina litteratururval genom att hänvisa till de skönlitteraturens potential för analys och för arbete med litteraturvetenskapliga begrepp. Denna kategori går tydligt att härleda till svenskämnets syfte i Gy11 där det står

utskrivet att svenskämnet ska förmedla: ”Kunskaper om genrer samt berättartekniska och stilistiska drag, dels i skönlitteratur från olika tider, dels i film och andra medier” (Skolverket 2011).

2.3.1.6 Erfarenhet och igenkänning

Den sjätte kategorin av motiveringar består av uttalanden som syftar till att skönlitteraturen ska relatera till elevernas erfarenhet och väcka igenkänning eller identifikation. De framgår inte ur kommentarerna på vilket sätt detta ska ske i litteraturen, men den formuleras på olika sätt i kommentarerna. En lärare skriver: ”...*de handlar om monster, moralfilosofiska dilemman respektive att de går att relatera till*”. Här antyds att läraren sätter vikt vid både fiktionen i sig och vid relaterbarheten. En annan lärare skriver: ”*Eleverna kan relatera till dessa*”. Det är den enda motivering som denna lärare ger till sitt litteratururval och därför kan man tänka sig att detta är en tungt vägande faktor för läraren. Sammanlagt kommenterar 12 lärare sitt litterära urval genom att anknyta det till elevernas erfarenheter och en potentiell igenkänning eller identifikation. Utifrån denna studies teoriavsnitt skulle igenkänning kunna tolkas både som Felskis igenkänning eller som identifikation.

2.3.1.7 Tillgång till material

Den sjunde kategorin, dit tio kommentarer sorterats, består av de motiveringar som hänvisar till skolans eller lärarens tillgång till material. Kommentarererna handlar dels om att skönlitteraturen ska finnas att tillgå i form av klassupplagor, men också om att det ska finnas uppgifter och aktiviteter att göra i klassrummet i samband med läsandet. Det kan till exempel röra sig om att det finns filmatiseringar att tillgå för att kunna jämföra med. Följande kommentar ringar in både frågan om tillgång till klassuppsättning och filmatisering: ”*Finns i klassuppsättning, en klassiker och två nya böcker som eleverna kan relatera till eller finner intressanta. Klassikern går att komplettera med filmatisering, kanske även jmf text med två olika (sic!)*”. Även denna kategori kan räknas utgöra en av de ramfaktorer som rent konkret påverkar lärarnas litteraturval, till exempel genom att knytas till tidsbrist.

2.3.1.8 Med hänvisning till styrdokument

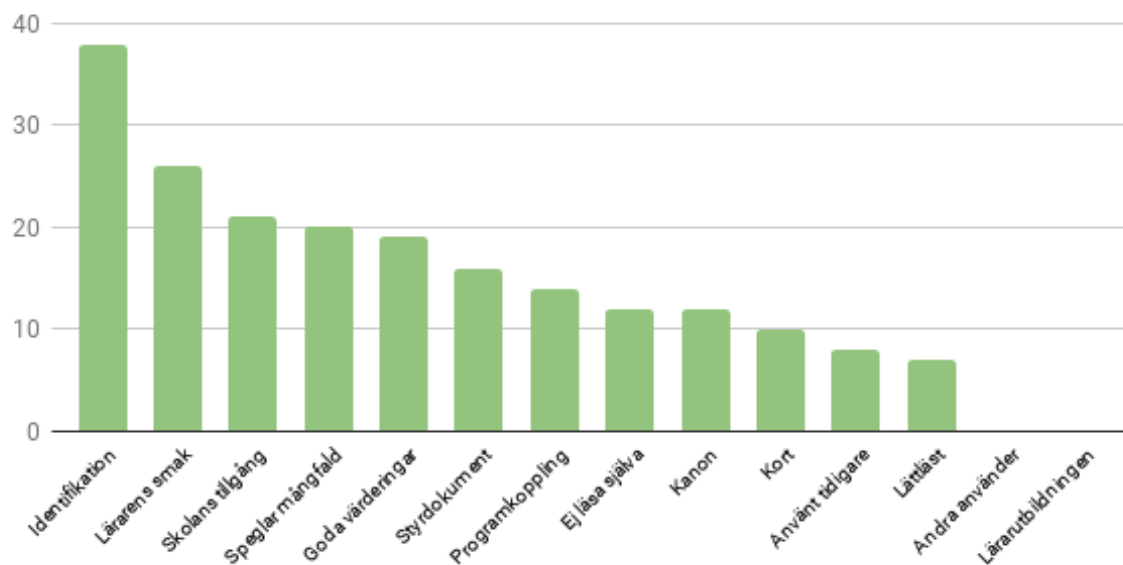
I den åttonde och sista kategorin hamnar de kommentarer som syftar till att motivera litteratururvalet med att det passar med läroplanens skrivningar kring skönlitteratur eller att litteratururvalet går att knyta till elevernas programval. Exakt vad i litteraturen det är som gör att den passar med läroplanen framgår inte av lärarnas kommentarer. Däremot finns det ett par motiveringar för hur skönlitteraturen används i förhållande till elevernas programval. En lärare

som undervisar på vård- och omsorgsprogrammet skriver: *”Det finns mycket att diskutera, dels litteraturvetenskapligt, dels ur ett omsorgsperspektiv”* och en annan lärare som undervisar på samma program skriver: *”I det första fallet för att belysa frågan om könsidentitet, i det andra fallet för att den utgår från en diskurs som kopplas till examensmålen som undersköterska”*. I en annan kommentar nämns ordet *programinfärgning* utan att närmare precisera exakt vad det innebär. Allt som allt är det nio kommentarer ur det insamlade materialet som kan räknas till denna kategori.

2.3.2 Flervalsalternativ motiveringar

Figur 3 visar hur svensklärarna svarat på frågan om vad som är viktigast för dem när de väljer skönlitteratur till sin undervisning. Lärarna ombads i frågan att kryssa för de tre svarsalternativ som stämde bäst in med deras motiv för urval. I diagrammet anges antalet lärare längs y-axeln och längs x-axeln radas de olika svarsalternativen upp. Svarsalternativen är förkortade, för fullständigt svarsalternativ se bilaga 1. Det alternativ som fått flest svar finns längst till vänster och det svar med minst antal längst till höger. 38 lärare tycker att det är viktigt att eleverna kan identifiera sig i den litteratur de läser. Näst flest lärare, 26 stycken, har angett att det är viktigt att de själva uppskattar den litteratur de läser med sina elever. Därefter följer att det ska finnas tillgång till litteraturen på skolan (21 lärare), att litteraturen ska spegla mångfald (20 lärare) och att litteraturen förmedlar goda värderingar (19 lärare). Vidare menar lärarna att de väljer litteratur efter att det ska finnas en tydlig koppling till styrdokumentet (16 lärare), att det ska gå att koppla litteraturen till elevernas programval (14 lärare) och efter att eleverna inte skulle läsa litteraturen på egen hand (12 lärare). Lika många, 12 lärare, väljer skönlitteratur baserat på att den anses tillhöra kanon. Mer ovanligt är det att lärarna väljer skönlitteratur för att de använt den tidigare (8 lärare) eller baserat på att den är lättläst (7 lärare). Ingen av lärarna uppger att de väljer skönlitteratur baserat på andra lärares litteratururval. Det är inte heller någon som angivit att de väljer litteratur på grund av att de fått tillägna sig den under sin lärarutbildning.

Faktorer som påverkar valet av skönlitteratur på yrkesförberedande program

Figur 3. Faktorer som svensklärare uppger påverkar valet av skönlitteratur på yrkesförberedande program.

Inom ramarna för denna flervalfråga fanns det också möjlighet för lärarna att lämna en egen kommentar angående vad de baserar sitt litteratururval på. Ett fåtal lärare valde att göra detta. Dessa motiveringar handlade antingen om att skönlitteraturen ska ge upphov till diskussioner eller att den ska skapa läslust bland eleverna.

2.3.3 Sammanfattning

Lärarnas egenskrivna motiveringar och resultatet av de färdiga svarsalternativen överensstämmer till övervägande del. Merparten av kategorierna som baseras på lärarnas egenformulerade svar ligger i linje med resultatet av flervalfrågan. Lärarnas sätter elevernas möjlighet till identifikation högt och lärarnas egen smak spelar en avgörande roll för litteratururvalet. En skillnad mellan de två resultaten är hur stor vikt som läggs vid att litteraturen ska fungera som diskussionsunderlag. Det beror på att det inte fanns något svarsalternativ för detta i flervalfrågan. Vissa lärare anger *diskussion* som anledning under svarsalternativet *annat*. Det är också möjligt att tolka alternativen *Att litteraturen speglar mångfald* och *Att litteraturen förmedlar goda värderingar* som delar som kan utgöra underlag för diskussion.

Sammanfattningsvis ligger lärarnas motiveringar till litteratururval nära styrdokumentens formuleringar om litteratur. Även om de flesta lärarna inte explicit nämner kursplanen så

återkommer teman och formuleringar från styrdokumentet. Motiveringar så som att litteraturen ska leda till diskussion eller öppna för undervisning om litteraturvetenskapliga begrepp kan kopplas till kursplanen för svenska 1. Vidare verkar skolans och undervisningens ramfaktorer, så som tidsbrist, materialtillgång och elevernas kunskapsnivå, vara det som påverkar litteratururvalet näst mest.

3 Slutdiskussion

Denna slutdiskussion består av tre avsnitt. I det första avsnittet jämförs denna studies resultat med tidigare forskning för att belysa likheter och skillnader och dra slutsatser därefter. Sedan analyseras resultaten ur ett intersektionellt perspektiv för att besvara frågan om vilken elev- och kunskapssyn som yttrar sig i litteraturundervisningen på yrkesförberedande program. I slutdiskussionens tredje och sista del problematiseras studien och resultatens påverkan på skola och samhälle diskuteras.

3.1 Jämförelse med tidigare forskning

Vid en jämförelse mellan denna studies resultat och tidigare forskning framträder vissa signifikanta likheter. En likhet rör bristen på äldre litteratur i urvalet, vilket påtalas i både Bergman och Olin-Schellers forskning. I lärarnas motiveringar i denna studie framträder frågan om litteraturhistoria i 14 kommentarer, men det avspeglas inte i det faktiska litteratururvalet.

Även i relation till Lilja Waltås forskning finns det stora likheter med denna studie. I båda undersökningarna är litteraturen utgiven från år 1900 och framåt. Vid en analys av enbart föreliggande studies resultat skulle man kunna tänka sig att äldre litterära verk inte tagit plats eftersom de kanske läses i korta utdrag snarare än i sin helhet i undervisningen. Men Lilja Waltås studie antyder att så inte är fallet eftersom läroböckerna hon studerat framförallt innehåller kortare utdrag från texter och inte heller där finns något större urval av texter från före år 1900 representerade. I likhet med Lilja Waltås resultat visar denna studie på en övervikt av litteratur ursprungligen utgiven i Sverige och en avsaknad av litteratur från en icke-västerländsk kontext. Lilja Waltå finner ingen litteratur från en icke-västerländsk kontext i sitt material. I denna studie framträder ett fåtal verk. Inte ett enda verk från Danmark eller Norge finns representerat i någon av studiernas material. Det kan ställas i kontrast till Brinks resultat (1992) som visar på en hög närvaro av danska författare bland gymnasieskolans litteratur under första halvan av 1900-talet. Även när det gäller könsfördelning bland författarna följer denna och Lilja Waltås studier varandra. I båda resultaten framkommer ett urval bestående av 63% manliga författare på alla yrkesförberedande program och 70% manliga författare på de

yrkesförberedande program som kan räknas till traditionellt mansdominerade. Detta resultat blir särskilt intressant i förhållande till hur många lärare i studien som uppger att något av det viktigaste för dem vid litteraturval är att litteraturen speglar mångfald. Om mångfalden inte yttrar sig i kön, kultur och tid, vari ligger den då? En diskrepans mellan lärarnas uttalanden och deras faktiska didaktiska val kan skönjas.

Men några skillnader utmärker sig mellan tidigare forskning och denna studies resultat. En sådan skillnad rör den utbredning av programinfärgning som Lilja Waltå påtalar. Även i min studie framkommer vissa verk och uttalanden som tydligt går att koppla till en föreställning om att svenskämnet ska fungera programinfärgande. Det handlar till exempel om att viss sakprosa med tydlig ämneskoppling ersätter skönlitteraturen på utvalda yrkesprogram och om tematiskt vald skönlitteratur. Ett exempel som lyfts tidigare är att elever på naturbruksprogrammet läser om hästar. Men trots att detta fenomen framkommer i denna studie så utgör det en avgränsad andel av litteraturen i jämförelse med hur det ser ut i Lilja Waltås resultat. Ytterligare en skillnad mellan denna studie och tidigare forskning rör synen på vilken typ av litteraturförståelse eleverna ska uppnå. Både Lilja Waltå, Johansson och Graeske påpekar på olika sätt att det på yrkesförberedande program verkar förmedlas en litteraturförståelse som snarare går mot det innehållsrika än det litterära. Bland de motiveringar av litteraturval som ingår i denna studie verkar det dock finnas en relativt utbredd ambition bland lärarna om att arbeta med litterära begrepp och litteraturanalys med eleverna.

Här finns det också anledning att knyta an till Malmgrens tre svenskämnen. Lilja Waltå, Bergman och Olin Scheller gör alla paralleller mellan den litteratursyn de ser på yrkesförberedande program och Malmgrens svenska som ett färdighetsämne. Även i denna studies resultat finns aspekter som går att knyta till synen på svenska som färdighetsämne. Till exempel genom de lärare som påtalar att de väljer litteratur som eleverna språkligt ska kunna klara av. Svenska som ett litteraturhistoriskt bildningsämne finns också det representerat, i form av referenser till kanon och kulturarv. Men mest framträdande är ändå synen på svenska som ett erfarenhetspedagogiskt ämne. Det erfarenhetspedagogiska svenskämnet tar avstamp i elevers erfarenheter och intressen av att diskutera allmänmänskliga frågor. Hit kan både lärarnas utbredda vilja att skapa diskussion i klassrummet och ambitionen om att eleverna ska uppskatta litteraturen räknas. Frågan är vad som händer med litteraturundervisningen när det erfarenhetspedagogiska svenskämnet kopplas till synen på elever på yrkesförberedande program? Riskerar man att hamna i en spiral där elevernas programtillhörighet förstärks och litteraturvalet begränsas eftersom undervisningen baseras på lärarens förväntningar på

elevernas erfarenheter och intressen? Eller blir det erfarenhetspedagogiska ämnet snarare ett sätt att faktiskt möta eleverna?

Trots vissa skillnader är likheterna ändå påtagliga mellan denna studie och tidigare forskning. Likheterna gör det möjligt att dra likartade slutsatser kring elev- och kunskapssyn som dragits i tidigare forskning. Det kan till exempel finnas anledning att i förhållande till denna studies resultat tala om det som Lilja Waltå beskriver som en *passiv reproducerande kunskapssyn* där eleverna på yrkesförberedande program enbart förväntas vara intresserade av sin samtid och en framtid inom sitt yrke. I ljuset av denna studies resultat och tidigare forskning skulle man kunna tala om en inofficiell kanon för elever på yrkesförberedande program. Även om det inte finns en lista av verk, i ordet kanons traditionella bemärkelse, så finns det ramar och normer som begränsar litteratururvalet på de yrkesförberedande programmen till den grad att det går att tala om en inofficiell kanon. De tydligast framträdande ramarna för en sådan kanon handlar om att den är samtida, västerländsk och i stor utsträckning skriven av manliga författare.

3.2 Ett intersektionellt perspektiv i förhållande till elev- och kunskapssyn

Det litteratururval som framkommit genom denna studie visar att svenskundervisningen på yrkesförberedande program inte lever upp till Skolverkets formuleringar om den litteratur som ska läsas inom ramarna för kursen Svenska 1. Ur ett intersektionellt perspektiv kan man säga att den skönlitteratur som undervisningen på yrkesförberedande program hårdraget tenderar att föra vidare litteratur från premierade grupper. Det handlar inte bara om att litteraturen är skriven av män, som på grund av patriarkala strukturer är en dominerande grupp i samhället, utan också om att litteraturen i princip är uteslutande västerländsk. Det kan tolkas som att kolonialistiska strukturer är levande i gymnasieskolans litteratururval. Om man inte bara tar hänsyn till de maktstrukturer som finns i skönlitteraturen utan också väger in sådana som kan tänkas påverka vilka elever som går på yrkesförberedande program nyanseras resultatet ytterligare. Om vi utgår från att det är vanligt att elever på yrkesförberedande program har arbetarklassbakgrund, kan den inofficiella kanon som framträder i denna studie, tolkas upprätthålla normer och strukturer som reproducerar både klass- och könstillhörighet. Därutöver verkar det även finnas skillnader i vad elever i storstäder och på landsbygd får läsa. Något som i längden riskerar att ytterligare förstärka de allt mer växande kulturella och ekonomiska skillnaderna mellan stad och landsbygd i Sverige (Keuschnigg, Mutgan och Hedström 2019). Vid beaktande av att läromedel för elever på yrkesförberedande program följer liknande mönster gällande urvalet av hela skönlitterära titlar, förstärks bilden av kulturell reproduktion. En elev, med sin bakgrund och

sina socioekonomiska förutsättningar, förväntas bara vilja eller kunna ta till sig minsta möjliga och inte vara intresserade av ett brett litteratururval.

En stor del av lärarna i undersökningen lyfter vikten av att deras elever kan känna igen sig i den litteratur som läses. Som tidigare beskrivits i denna studie kan igenkänning och identifikation ha olika betydelser. Det kan innebära den spegling som Årheim (2010) åsyftar eller den igenkänning kopplad till lojalitet för berättelsen som Felski (2009) beskriver. Om vi tänker oss att lärarna väljer litteratur för att eleverna ska känna igen sig och sedan skapa ny kunskap i förhållande till litteraturen på det sätt som Felski beskriver, vad säger då litteratururvalet i denna studie om elevsynen? Eftersom litteratururvalet består av en manlig, samtida och västerländsk repertoar, förutsätts inte eleverna då också vara just män och västerländska? Särskilt med tanke på att resultaten i denna studie visar att litteratururvalet anpassas efter elevgruppens kön, yrke och bostadsort. Manliga elever på yrkesförberedande program förväntas känna igen sig i det som skrivas av manliga författare. Med detta synsätt på igenkänning kan man säga att synen på vilka eleverna på yrkesförberedande program är, och kanske framförallt skulle kunna bli, begränsas.

Litteratururvalet i denna studie kan också ses i ljuset av den identifikation som kritiserats av Årheim (2010 s. 157). Även ur detta perspektiv blir litteratursammanställningen problematisk. Om litteraturen är en av de chanser vi har att dra lärdom av andra människors erfarenheter, skulle detta då inte kunna utnyttjas i högre grad än vad som görs, inom ramarna för svenskundervisningen? Och vad säger det om synen på elever som läser på yrkesförberedande program att detta inte görs i större utsträckning? Tros eleverna inte vara kapabla att ta till sig litteratur som ligger längre från dem själva?

Oavsett hur man ser på igenkänning i skönlitteratur kan man alltså tänka sig att vi vinner på att använda litteratur där en bredd av elever kan identifiera sig och där eleverna kan stöta på en bredd av vad som ligger utanför identifikationen men som kan ge igenkänning. Går det egentligen att som lärare uttrycka vad elever identifierar sig i utan att samtidigt förverkliga fördomar? Konsekvenserna av denna studiers insamlade litteratururval, verkar oavsett perspektiv på identifikation, bli att elevernas förväntade roller reproduceras.

3.3 Problematisering och konsekvenser

Målet med denna studie har varit att försöka synliggöra strukturer som kan utgöra pusselbitar i samhällets ökande klassklyftor. Detta utifrån antagandet om att strukturer verkar på alla nivåer. Det utesluter inte en förståelse för att lärare kämpar med att få elever att läsa överhuvudtaget

och en insikt om att VAD som läses i dessa fall påverkas av många faktorer som inte synliggjorts inom ramarna för denna studie. Inom denna studie ryms inte heller några resultat gällande HUR litteraturen används i klassrummet. Likaså utgår denna studie från vad lärarna säger sig göra, vilket kan skilja sig från hur litteratururval och undervisning ser ut i praktiken (Lundström 2007 s. 164)

Det går också att problematisera föreliggande studie utifrån dess numeriska karaktär. Applebee (1996) tillhör en av dem som kritiserat ett räknande av författares kön i litteratururval. Han menar att en helt och hållet jämlik, till antal manliga och kvinnliga författare, kanon riskerar att bli smal och begränsad på andra sätt. Detta kan motiveras med att vikten av att kliva in i nya världar bör komma före frågan om vem som skrivit en viss bok. Vidare väcker Applebee frågan om ett litterärt urval bör vara representativt för en befolkning eller representativt för den litteratur som finns (s. 121f). Det övergripande målet, enligt Applebee, är att göra läsaren till en deltagare i traditioner. Vid läsning långt från den egna kontexten finns en risk att bakgrundinformationen måste ta så pass stor plats i undervisningen att läsaren istället bara får lära sig OM litteraturen. Ur en sådan synvinkel skulle man kunna tänka sig att litteratur som är lätt att träda in i vore att föredra framför litteratur som framstår som främmande.

Samtidigt är det svårt att ignorera resultaten av denna och tidigare studier om litteraturläsning på yrkesförberedande program, som pekar mot att skolan, som ska vara en demokratisk institution, återskapar makthierarkier. Litteratur från stora delar av världen utesluts och därmed många människor. Den litteratur som traditionellt haft en starkt ställning premieras, liksom att elever med svagare socioekonomisk bakgrund utesluts. Som lärare i svensk skola tror jag att det är viktigt att vara medveten om att undervisningen är en del av ett större sammanhang där normer och strukturer verkar. En inofficiell kanon är svår att bryta på grund av en rad ramfaktorer så som tillgänglighet, tidsbrist och vana. Kanske behöver vi prata ännu mer med varandra om vilken litteratur vi väljer att läsa och varför? Kanske borde vi samtala om litteratur med lärare som undervisar på andra program, på andra skolor och på geografiska platser?

Avslutningsvis skulle jag vilja reflektera över vidare forskning som skulle kunna vara intressant att genomföra med utgångspunkt i denna studie. En väg att gå vidare vore att fokusera på litteraturens innehåll. Det skulle kunna göras både genom att undersöka vilken representation som finns inom litteraturen, eftersom denna studie enbart berört faktorer som ligger utanför själva litteraturen, eller genom att studera skönlitteraturens didaktiska potential. En annan väg vore att jämföra denna studie och tidigare forskningsresultat med material insamlat från studieförberedande program. Vari ligger skillnaderna mellan programmen mer exakt och hur

tar de sig till uttryck? Ytterligare ett sätt att ta avstamp i resultaten från denna studie är att fördjupa kunskapen kring den syn på elever på yrkesförberedande program som framträder i denna studie. Hur pratar man om elever på olika gymnasieprogram? På vilket sätt skapas differentiering mellan olika elevgrupper innanför skolans väggar? Dessa förslag, och denna studie, skulle kunna säga något om vilka möjligheter elever med olika bakgrund får i skolan. Kanske kan man till och med gå så långt som till att göra kopplingar till de ökande klassklyftor beroende på socioekonomiska aspekter som OECD påtalar i sin senaste rapport om Sverige och som nämns i denna studies inledning.

4 Referenslista

- Applebee, A.N. (1996). *Curriculum as conversation: Transforming traditions of teaching and learning*. Chicago and London: The University of Chicago Press
- Asplund, S. (2010). *Läsning som identitetsskapande handling: gemenskapande och utbrytningsförsök i fordonspojkers litteratursamtal*. (Doktorsavhandling, Karlstad university studies). Karlstad: Karlstads universitet.
- Barmark, M., & Djurfeldt, G. (2015). *Statistisk verktygslåda -att förstå och förändra världen med siffror*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergman, L. (2007). *Gymnasieskolans svenskämnen: en studie av svenskundervisningen i fyra gymnasieklasser*. (Doktorsavhandling, Malmö studies in educational sciences). Lund: Lunds universitet.
- Brink, L. (1992). *Gymnasiets litterära kanon : Urval och värderingar i läromedel 1910-1945*. (Doktorsavhandling). Uppsala: Uppsala Universitet.
- Brink, L. (2009). Skönlitteraturens väg till klassrummet -om läsarkarriär, skolkanon och verklighetsanpassning. I E. Kåreland (Red.) *Läsa bör man...? -den skönlitterära texten i skola och lärarutbildning* (s. 38-65). Stockholm: Liber.
- Dahl, C. (2015). *Litteraturstudiets legitimeringar analys av bild och skrift i fem läromedel i litteratur för gymnasieskola*. Göteborg: Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion, Göteborgs universitet.
- Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups.
- Danielsson, A. (1988). *Tre antologier - tre verkligheter : en undersökning av gymnasiets litteraturförmedling 1945-1975*, Lund: Lund Univ. Press.
- Denti, L., Barbopoulos, I., Nilsson, I., Holmberg, L., Thulin, L., Wendeblad, M., ... Davidsson, E. (2012). *Sweden's largest Facebook study*. Göteborg: Gothenburg research institute.
- Englund, B. (1997). *Skolans tal om litteratur : Om gymnasieskolans litteraturstudium och dess plats i ett kulturellt åter-skapande med utgångspunkt i en jämförelse av texter för litteraturundervisning i Sverige och Frankrike*. (Doktorsavhandling). Stockholm: Stockholms universitet.
- Ercikan, K., & Roth, W. (2006). What Good Is Polarizing Research Into Qualitative and Quantitative? *Educational Researcher*, 35(5), 14-23.
- Fejes, A., Nylund, M. (2013, 13 December). Klasskillnaderna ökar. *Lärarnas tidning*. Hämtad från: <https://lararnastidning.se/klasskillnaderna-okar/>
- Felski, R. (2009). *Uses of literature*. Oxford: Blackwell publishing Ltd.
- Graeske, C. (2016). Expanding Knowledge Gaps: The Function of Fictions in Teaching Materials after the 2011 Swedish High School Reform. *International Education Studies*, 9:4, s. 225–235.

- Graeske, C., & Lundström, S. (2016). *Att välja texter*. Hämtad från Skolverket: <https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/name/P03WCPLAR070776>
- Hauge, H. (2011). Kanon som national konstruktion. I M-L. Svane & E. Svendsen (Red.) *Litterære livliner* (s. 127-141). Köpenhamn: Gyldendal.
- Johansson, M. (2015). *Läsa, förstå, analysera: en komparativ studie om svenska och franska gymnasieelevers reception av en narrativ text*. (Doktorsavhandling, Linköping studies in pedagogic studies). Linköping: Linköpings universitet.
- Keuschnigg, M., Mutgan, s., & Hedström, P. (2019). Urban scaling and the regional divide. *Science Advances*. Vol. 5, no. 1, DOI: 10.1126/ sciadv.aav0042.
- Lilja Waltå, K. (2016). *Äger du en skruvmejsel? – Litteraturstudiets roll i läromedel för gymnasietyrkesinriktade program under Lpf 94 och Gy 2011*. (Doktorsavhandling). Göteborg: Göteborgs universitet.
- Lindenbaum, M. (2017, 16 November). Partiledaren Ebba Busch Thor (Kd) testades i litteratur och svarade fel på alla frågor. *SVT Nyheter*. Hämtad från: <https://www.svt.se/kultur/partiledaren-ebba-busch-thor-testades-i-litteratur-svarade-fel-pa-alla-fragor>
- Lundström, S. (2007). *Textens väg: Om förutsättningar för texturval i gymnasieskolans svenskundervisning*. Umeå: Institutionen för litteraturvetenskap och nordiska språk, Umeå universitet.
- Lykke, N. (2003). Intersektionalitet –ett användbart begrepp för genusforskningen? *Kvinnovetenskaplig tidskrift, 1*, s.47–57.
- Malmgren, L-G. (1996). *Svenskundervisning i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Molloy, G. (2002). *Läraren, litteraturen, eleven: En studie om läsning av skönlitteratur på högstadiet*. Stockholm: Lärarhögskolan.
- OECD. (2019). *OECD Economic survey of Sweden -Executive summary*. Paris: OECD.
- Olin-Scheller, C. (2006). *Mellan Dante och Big Brother: En studie om gymnasieelevers textvärldar*. (Doktorsavhandling, Karlstad University studies) Karlstad: Karlstads universitet.
- Persson, M. (2007). *Varför läsa litteratur?: Om litteraturundervisningen efter den kulturella vändningen*. Lund: Studentlitteratur
- Persson, M. (2012). *Den goda boken : Samtida föreställningar om litteratur och läsning*. Lund: Studentlitteratur.
- Rosenblatt, L.M. (2002). *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan 2011*. Stockholm: Skolverket.

- Svendsen, E. (2011) Er den litterære kanon udtryk for et nationalt værdifælleskab. I M-L. Svane & E. Svendsen (Red.) *Litterære livliner* (s. 17-37). Köpenhamn: Gyldendal.
- Säljö, R. (2014). Den lärande människan -teoretiska traditioner. I U. P. Lundgren, R. Säljö & C. Liberg. *Lärande skola bildning* (s. 251-310). Stockholm: Natur & Kultur.
- Thavenius, J. (1995). *Den motsägelsefulla bildningen*. Stockholm: Symposion.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk -samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Årheim, A. (2010). Litteratur som spegel eller fönster. I B-G. Martinsson & S. Parmenius Swärd (Red.) *Ämnesdidaktik -dåtid, nutid och framtid. Bidra från femte rikskonferensen i ämnesdidaktik vid Linköping universitet 26-27 maj 2010* (s. 155-164).

5 Bilagor

5.1 Bilaga 1: Enkätfrågor

Bakgrundsfrågor

1. På vilket eller vilka yrkesförberedande gymnasieprogram undervisar du? (*möjligt att kryssa flera*)

Barn- och fritidsprogrammet

Bygg- och anläggningsprogrammet

El- och energiprogrammet

Fordons- och transportprogrammet

Handels- och administrationsprogrammet

Hantverksprogrammet

Hotell- och turismprogrammet

Industri tekniska programmet

Naturbruksprogrammet

Restaurang- och livsmedelsprogrammet

VVS- och fastighetsprogrammet

Vård- och omsorgsprogrammet

2. Hur gammal är du? (*möjligt att kryssa en*)

Upp till 30 år

31-40 år

41-50 år

51-60 år

61 år och uppåt

3. Hur länge har du arbetat som lärare? (*möjligt att kryssa en*)

Mindre än ett år

1-5 år

6-10 år

11-20 år

21-30 år

Mer än 31 år

4. Vilket kön identifierar du dig som? *(möjligt att kryssa en)*

Kvinna

Man

Icke-binär

Vill ej uppge

5. Var ligger gymnasiet där du undervisar? *(möjligt att kryssa en)*

Stockholm, Göteborg, Malmö inkl. förorter

Mellanstor stad

Liten stad/landsbygd

Frågor om litteraturundervisning

6. Använder du en lärobok när du undervisar om litteratur? *(möjligt att kryssa en)*

Ja i hög grad

Ja i viss mån

Nej aldrig

7. Brukar dina elever vara med och påverka litteraturvalet i din undervisning? *(möjligt att kryssa en)*

Ja

Nej

8. Om ja på fråga 7, på vilket sätt? *(frisvar)*

9. Föreställ dig att du ska läsa en skönlitterär roman med dina elever på svenskan. Vilket av följande alternativ är mest troligt för hur urvalsprocessen går till? *(möjlighet att kryssa en)*

Du väljer en bok som alla läser.

Du väljer ut ett par böcker som eleverna får välja mellan.

Eleverna röstar fram en bok.

Eleverna väljer en bok efter ett visst tema.

Eleverna väljer fritt en bok

10. Vilka skönlitterära verk, romaner eller noveller, använder du dig mest av i din undervisning? Tänk skönlitteratur som du ofta återkommer till, som får stort undervisningsutrymme och som eleverna läser hela eller stora delar av. Lista tre titlar och dess författare! (*tre små textutor att fylla i*)

11. Vilka är de huvudsakliga anledningarna till att du använder dig av de tre titlar du listat i fråga 10? (*frisvar*)

12. Vilka av följande faktorer väger tyngst för dig vid valet av skönlitteratur till din undervisning? Välj de tre faktorer som påverkar ditt litteratururval mest. (*möjlighet att kryssa tre*)

Att det finns koppling mellan litteraturen och elevernas programval.

Att det finns en tydlig koppling till styrdokumentet.

Att eleverna kan identifiera sig i litteraturen.

Att litteraturen tillhör kanon.

Att det finns tillgång till litteraturen på skolan.

Att andra svensklärare på skolan använder samma litteratur.

Att du själv uppskattar litteraturen.

Att du själv läst litteraturen under din lärarutbildning.

Att du använt samma litteratur i din undervisning tidigare.

Att litteraturen förmedlar bra värderingar.

Att litteraturen är lättläst.

Att litteraturen speglar mångfald.

Att eleverna inte skulle läsa litteraturen på egen hand.

Annat:

13. I vilken grad använder du dig uppskattningsvis av följande genrer i din undervisning?

Prosa (*skala 1-5 låg grad-hög grad*)

Lyrik (*skala 1-5 låg grad-hög grad*)

Dramatik (*skala 1-5 låg grad-hög grad*)

14. I vilken grad är de texter som du använder i din undervisning i dessa genrer hämtade från en lärobok?

Prosa (*skala 1-5 låg grad-hög grad*)

Lyrik (*skala 1-5 låg grad-hög grad*)

Dramatik (*skala 1-5 låg grad-hög grad*)

15. Vilket påstående passar bäst in på dig?

-Jag tycker att det är viktigt att mina elever tillägnar sig färre men hela litterära verk i sin svenskundervisning.

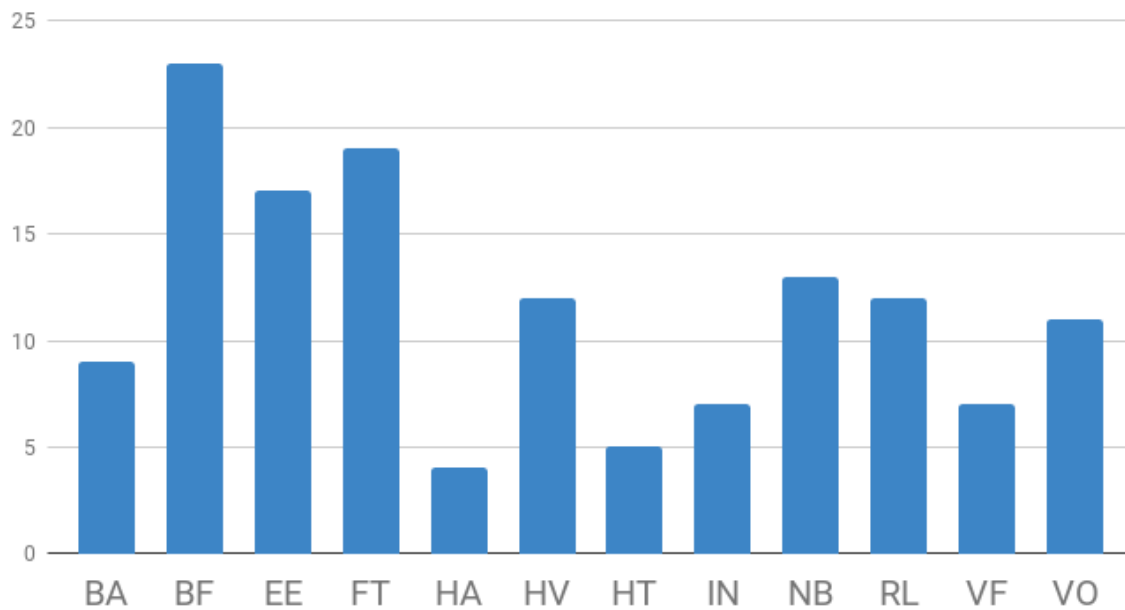
-Jag tycker att det är viktigt att mina elever läser fler men kortare utdrag från många olika litterära verk i sin svenskundervisning.

16. Har du några kommentarer eller synpunkter till denna enkät? Lämna dem gärna här!

(frisvar)

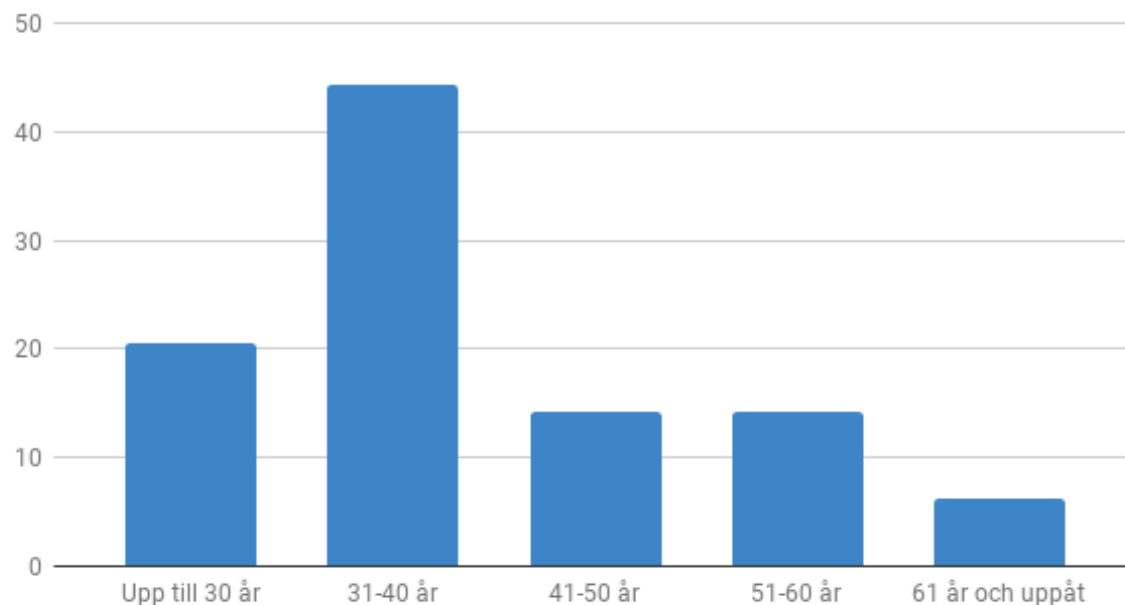
5.2 Bilaga 2: Resultatsammanställning

Program där deltagande lärare undervisar

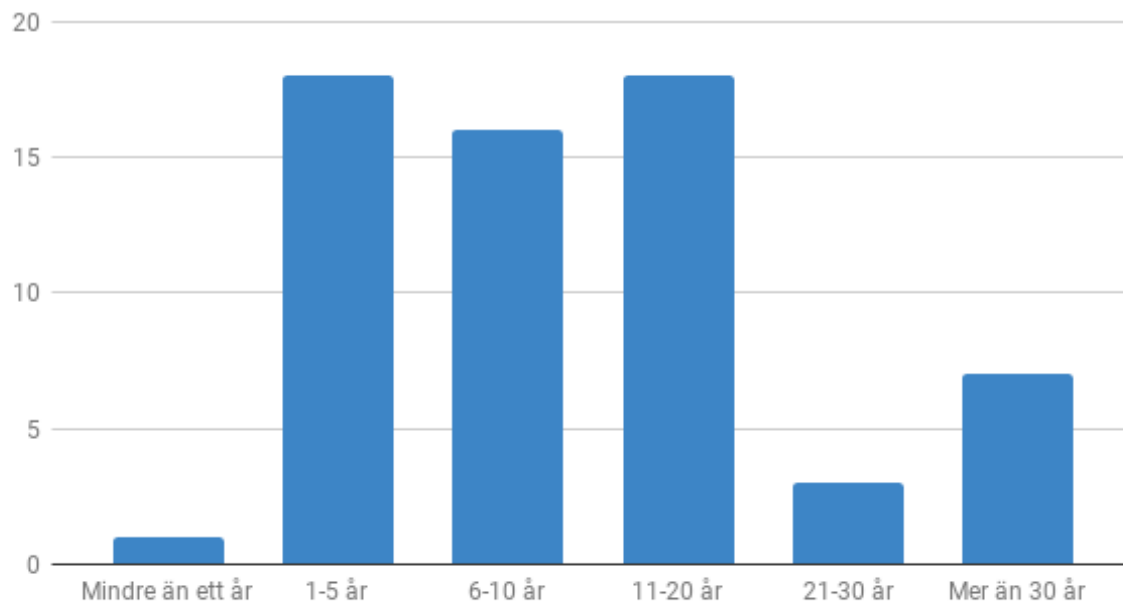
Tabell 2:1. Tabellen visar de yrkesförberedande program där informanterna undervisar. På y-axeln preciseras antalet lärare och på x-axeln de 12 nationella yrkesförberedande gymnasieprogrammen.

Lärarnas ålder

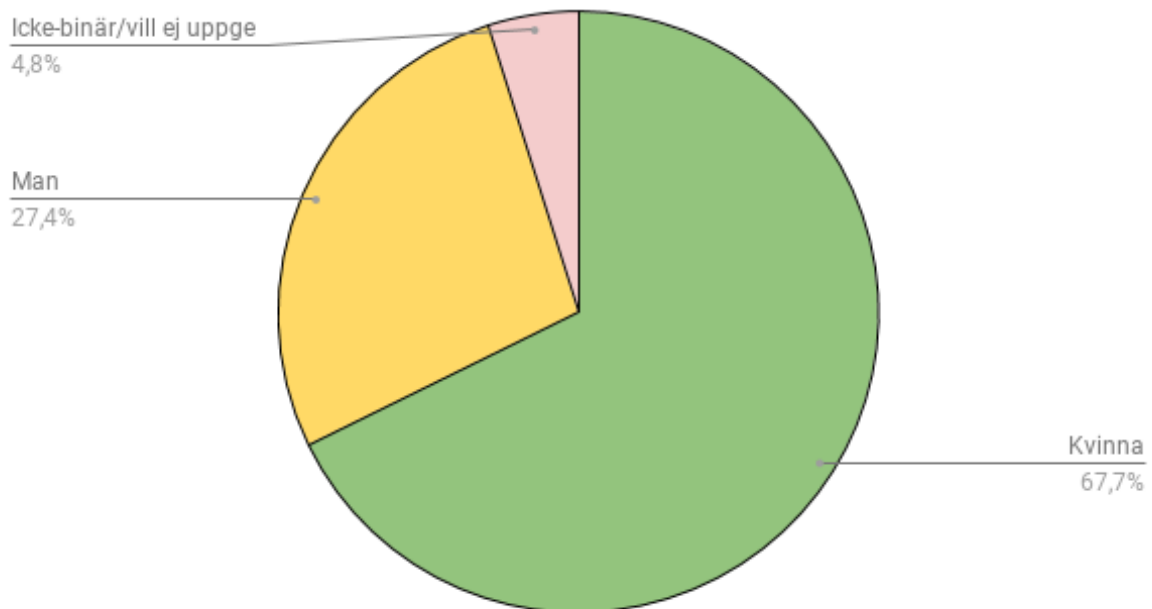
Tabell 2:2. I tabellen visas informanternas ålder. På y-axeln redovisas antalet lärare och på x-axeln de ålderskategorier som lärarna placerat sig inom.

Lärarnas arbetslivserfarenhet

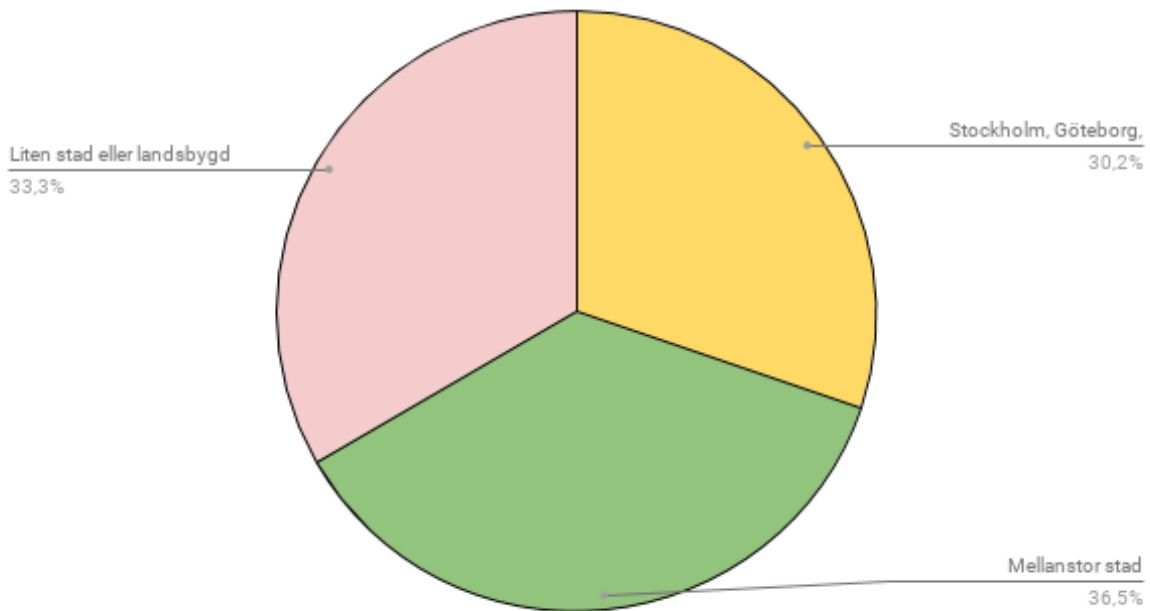
Tabell 2:3. I denna tabell visas hur länge informanterna har arbetat som lärare. Längs y-axeln preciseras antalet lärare och längs x-axeln de olika spannen för hur länge lärarna har arbetat.

Könsfördelning bland lärarna

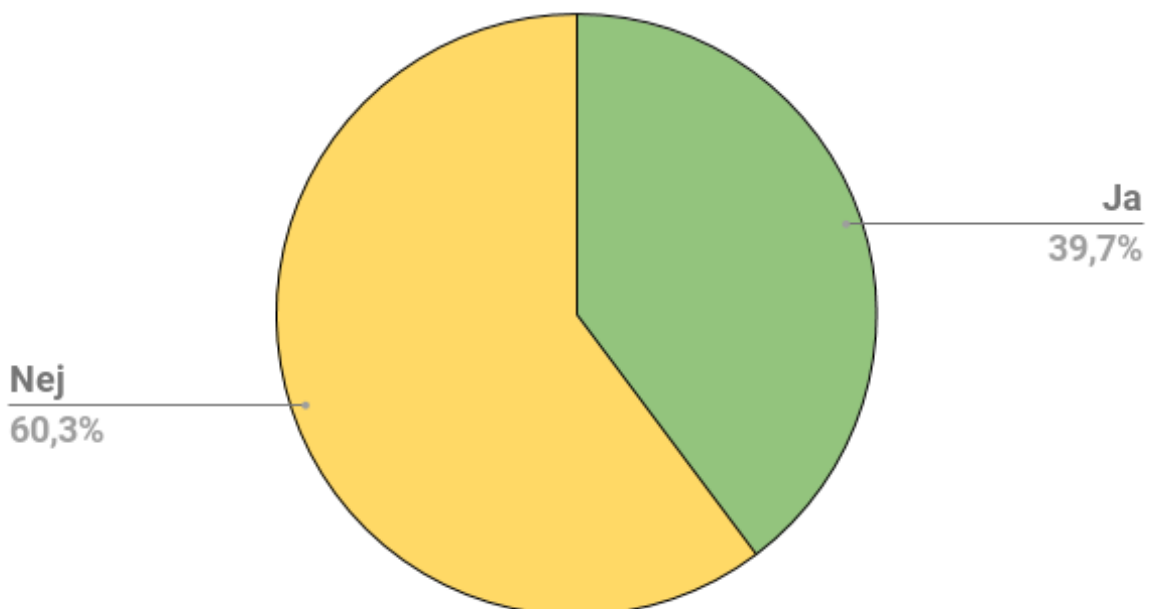
Tabell 2:4. Denna tabell redogör för könsfördelningen bland de deltagande lärarna i procent.

Geografisk placering av skolan där läraren undervisar

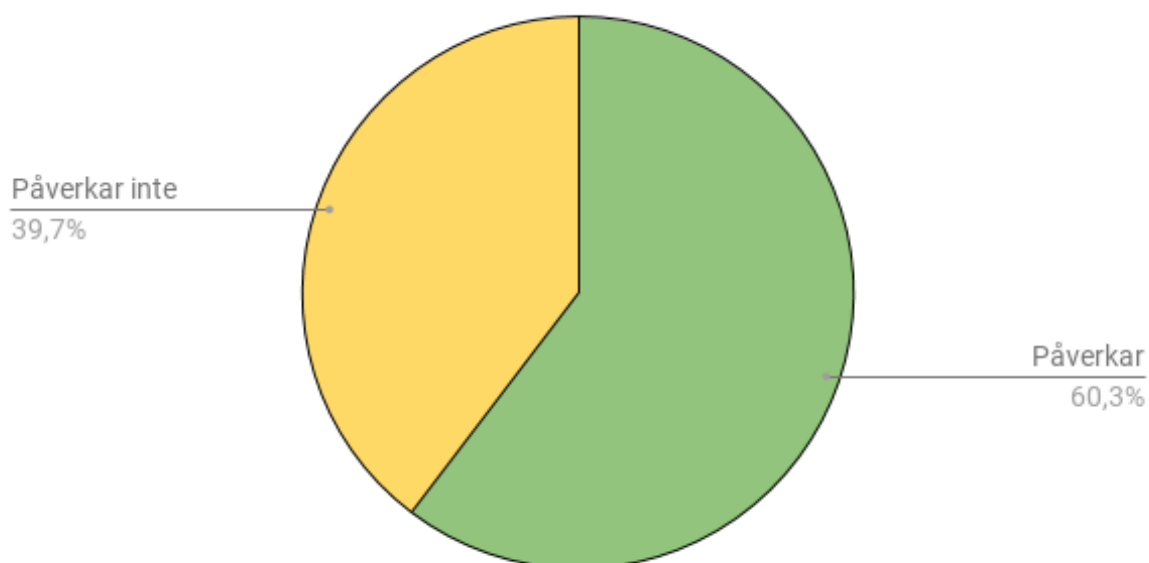
Tabell 2:5. I tabellen ovan visas fördelningen över var skolorna där informanterna undervisar ligger placerade geografiskt. Den geografiska fördelningen är indelad i de större städerna Stockholm, Göteborg och Malmö inklusive förorter, mellanstora städer och små städer eller landsbygd.

Användning av lärobok i litteraturundervisning

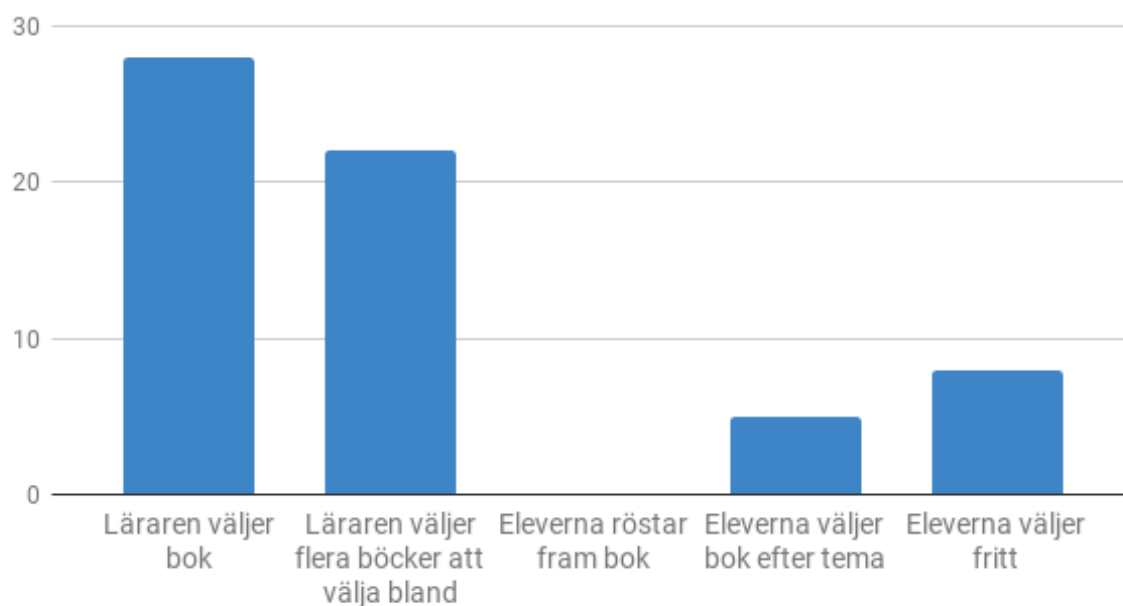
Tabell 2:6. Detta cirkeldiagram visar hur lärarna svarat på frågan om de använder sig av en lärobok i sin litteraturundervisning.

Elevernas påverkan på vilken litteratur som läses i undervisningen

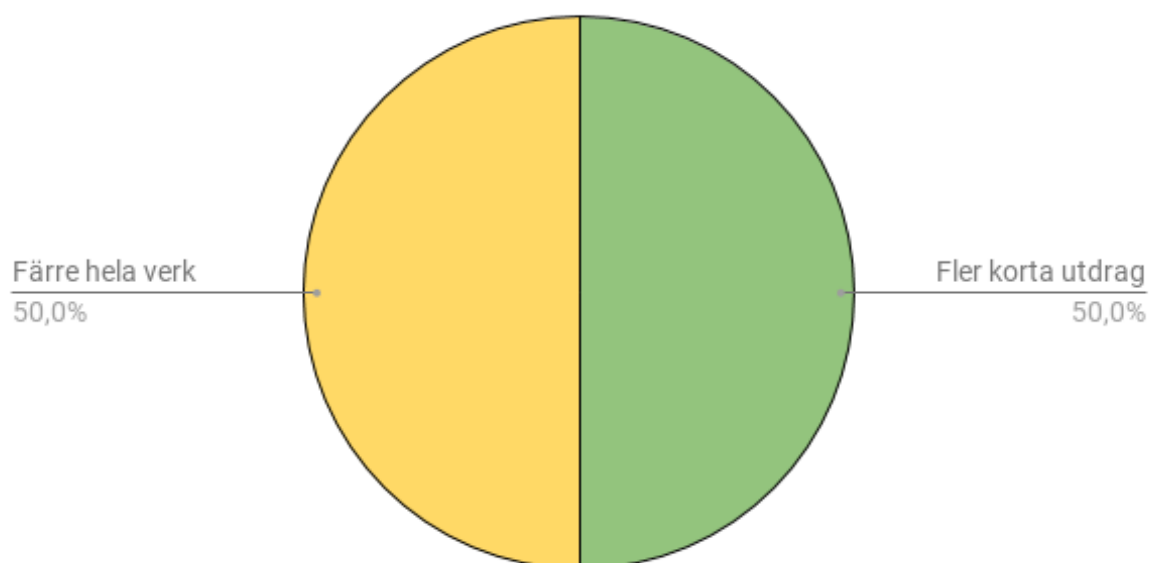
Tabell 2:7. I detta diagram visas om lärarna i enkäten uppgett att de låter eleverna vara med och påverka vilken litteratur som läses inom ramarna för svenskundervisningen.

Hur litteraturvalet i klassrummet vanligtvis går till

Tabell 2:8. I stapeldiagrammet ovan visas hur lärarna som besvarat enkäten uppger att litteraturvalet inom svenskundervisningen vanligtvis går till. Längs y-axeln preciseras antalet lärare. Längs x-axeln visas de olika alternativen som informanterna kunnat välja mellan för litteraturvalet.

Vilken form av litteratur som föredras av läraren i undervisningen

Tabell 2:9. I detta cirkeldiagram visas hur de deltagande lärarna svarat på om de föredrar att använda färre hela litterära verk eller fler korta utdrag i sin undervisningen.

5.3 Bilaga 3: Litteraturlista

Författare	Titel	å	Utgivningsland	Årtal	Förf. kön
Ahlin Lars	Kommer hem och är snäll	1	Sverige	1984	Man
Ajvide Lindqvist John	Tjejen	1	Sverige	2007	Man
Alakoski Susanna	Svinalängorna	1	Sverige	2006	Kvinna
Alfvén Inger	Kylan	1	Sverige	2006	Kvinna
Allen Poe Edgar	Det skvallrande hjärtat	1	USA	1943	Man
Allen Poe Edgar	Den svarta katten	2	USA	1843	Man
Almqvist CJL	Det går an	1	Sverige	1839	Man
Asaad Arkan	Stjärnlösa nätter	5	Sverige	2011	Man
Backman Fredrik	Björnstad	2	Sverige	2016	Man
Backman Fredrik	En man som heter Ove	2	Sverige	2012	Man
Berggren Mats	Ondsdagskväll strax före sju	1	Sverige	2014	Man
Bloch Robert	En karl måste ha en hobby	1	USA	1917-1994	Man
Bodanis David	Elektricitet	1	USA	2004	Man
Boye Karin	Kallocain	3	Sverige	1940	Kvinna
Bradbury Ray	Mistluren	2	USA	1953	Man
Bradbury Ray	Ett dån av åska	1	USA	1953	Man
Bradbury Ray	Barnkammaren/Savannen	1	USA	1951	Man
Breischer Sara	Jag ska egentligen inte jobba här	2	Sverige	2012	Kvinna
Camus Albert	Främlingen	1	Frankrike	1942	Man
Cass Kierra	Urvalet	1	USA	2012	Kvinna
Chiang Ted	Berättelsen om mitt liv	1	USA	2002	Man
Coelho Paul	Alkemisten	1	Brasilien	1988	Man
Collen Lindsay	Gåtan	1	Sydafrika/Mauritius	1999	Kvinna
Dagerman Stig	Att döda ett barn	6	Sverige	1948	Man
Defoe Daniel	Robinson Crusoe	2	Storbritannien	1719	Man
Dirie Waris	En blomma i Afrikas öken	1	Somalia/Storbritannien	1998	Kvinna
Dongala Emmanuel	Ursprungets eld	1	Kongo Brazzaville	2003	Man
Edwarsson Åke	Öppen sportbil	1	Sverige	2006	Man

Eklund Fredrik	Sälj! :Konsten att sälja vad som helst till vem som helst	1	Sverige	2015	Man
Forsberg Joakim	Nazisten	1	Sverige	2001	Man
Gardell Jonas	Torka aldrig tårar utan handskar	1	Sverige	2012	Man
Glasgow Ison	När jag inte hade nåt	1	Sverige	2014	Man
Goethe Johann Wolfgang	Den unge Werthers lidanden	1	Tyskland	1774	Man
Golding William	Flugornas herre	4	Storbritannien	1954	Man
Gu Yu	Bara ett skämt	1	Kina	1975-	Kvinna
Guillou Jan	Ondskan	1	Sverige	1981	Man
Haddon Mark	Den besynnerliga händelsen med hunden om natten	1	Storbritannien	2003	Man
Harris Herbert	En luffares död	1	Storbritannien	1962	Man
Hassen Khemiri Jonas	Oändrat oändlig	1	Sverige	2011	Man
Heker Liliana	De andras kalas	1	Argentina	1982	Kvinna
Herngren Moa	Ni kommer sakna mig	1	Sverige	2017	Kvinna
Holmqvist Ninni	Kostym	2	Sverige	1995	Kvinna
Hosseini Khaled	Flyga drake	1	USA	2003	Man
Jacobsson Ritta	Han kallar sig Esmeralda	1	Sverige	2014	Kvinna
Jansson Tove	Det osynliga barnet	1	Finland	1962	Kvinna
Kafka Frans	Förvandlingen	2	Österrike-Ungern	1915	Man
Khavari Fatemeh, Hellquist Annie	Jag stannar till slutet	1	Sverige	2018	Kvinna
Lagerlöf Selma	Bortbytingen	1	Sverige	1915	Kvinna
Lagerlöf Selma	Kejsaren av Portugallien	1	Sverige	1914	Kvinna
Lagerström Bertil	Du skall inte undkomma	1	Sverige	1955	Man
Lapidus Jens	Snabba Cash	1	Sverige	2006	Man
Levithan David	Jag-en	3	USA	2012	Man
Lewis C.S.	Häxan och lejonet	1	Storbritannien	1950	Man
Lindeborg Åsa	Mig äger ingen	1	Sverige	2007	Kvinna
Lindgren Astrid	Bröderna Lejonhjärta	1	Sverige	1973	Kvinna

Lindgren Astrid	I skymningslandet	1	Sverige	1949	Kvinna
Lindgren Torgny	Handkraft	1	Sverige	1938- 2007	Man
Lindström Christina	Jack	2	Sverige	2016	Kvinna
Mafi Taheri	Rör mig inte	1	USA	2011	Kvinna
Martinsson Moa	Kvinnor och äppelträd	1	Sverige	1933	Kvinna
Martinsson Moa	Mor gifter sig	1	Sverige	1936	Kvinna
Niemi Mikael	Duell i sal 17	4	Sverige	1959-	Man
Nilsson Per	Hjärtans fröjd	2	Sverige	1992	Man
Nordin Magnus	Prinsessan och mördaren	1	Sverige	2003	Man
Nordin Magnus	Förföljaren	1	Sverige	2005	Man
Ormes Nene	Udda verklighet	1	Sverige	2010	Kvinna
Orwell George	Djurfarmen	1	Storbritannien	1945	Man
Rhue Morton	Vågen	1	USA	1981	Man
Sagan Francoise	Bonjour Tristesse	1	Frankrike	1954	Kvinna
Sellou Abdel	En oväntad vänskap	1	Frankrike	2013	Man
Sewell Anna	Vackra svarten	1	Storbritannien	1877	Kvinna
Shakespeare William	Romeo och Julia	1	Storbritannien	1597	Man
Shelley Mary	Frankenstein	4	Storbritannien	1818	Kvinna
Sheridan Le Fanu	Carmilla	1	Irland	1872	Man
Shiefauer Jessica	Pojkarna	1	Sverige	2011	Kvinna
Shiefauer Jessica	När hundarna kommer	14	Sverige	2015	Kvinna
Steinbäck John	Möss och människor	1	USA	1937	Man
Strindberg August	Ett halvt ark papper	3	Sverige	1903	Man
Swift Jonathan	Gullivers resor	1	Storbritannien	1726	Man
Söderberg Hjamlar	Doktor Glas	6	Sverige	1905	Man
Söderberg Hjamlar	Pälsen	3	Sverige	1898	Man
Söderberg Hjamlar	Tuschritningen	1	Sverige	1898	Man
Söderberg Hjamlar	Kysen	1	Sverige	1903	Man

Söderberg Hjamlar	En herrelös hund	1	Sverige	1898	Man
Södergran Edith	Dikter	1	Finland	1916	Kvinna
Teller Janne	Om det var krig i Norden	1	Sverige	2012	Man
Tjechov Anton	Glädjen	1	Ryssland	1883	Man
Tolkien J.R.R.	Sagan om ringen	1	Storbritannien	1954	Man
Tolkien J.R.R.	Hobbiten	1	Storbritannien	1937	Man
Trosell Aino	Pojkjäveln	1	Sverige	1996	Kvinna
Voltaire	Candide	1	Frankrike	1759	Man
Wahldén Christina	Kort kjol	2	Sverige	2001	Kvinna
Weir Andy	Embryot	1	USA	2009	Man
Zak Monika	Jag är en pojke med tur	1	Sverige	2012	Kvinna
Zilahy Lajos	När dog Janos Kovacs	1	Ungern	1891- 1974	Man
Zola Émile	Thérèse Raquin	1	Frankrike	1867	Man

5.4 Bilaga 4: Lärarnas motiveringar

Kommentarerna nedan är direkt kopierade från den enkät som lärarna besvarat. Inga stavningsfel och dylikt har redigerats.

1. Jessica Schiefauer skriver ungdomslitteratur och kommer ifrån området. Böckerna är relativt lättlästa och Pojkarna finns dessutom som film och som är inspelad i majorna. Hjalmar Söderberg är en personlig favorit som skriver om tidlösa ämnen som elever kan ta till sig och tycka om. Hans noveller och böcker brukar fungera bra. En karl måste ha en hobby är en ruggig novell som brukar fånga elevernas intresse då vi ska arbeta med noveller. Jag brukar högläsa den och sen analyserar vi den gemensamt. Den har en tydlig vändpunkt och öppet slut, så eleverna brukar få skriva fortsättningen på den.
2. Romanerna finns tillgängliga på skolan. De skildrar olika tider och olika erfarenheter genom historien. De är tydliga exempel på epok-litteratur.
3. De har ett bra upplägg som får eleverna att förstå olika texttyper, i detta fallet noveller.
4. Det finns mycket att diskutera i alla tre böcker 2. Eleverna brukar tycka om att läsa just dessa böcker 3. Det är böcker jag själv tycker mycket om
5. Passar tema, undervisning och/eller vidgar perspektiv
6. Bortbytingen använder jag för att det blir som att läsa en saga, vilket är tacksamt. Handkraft fungerar bra med yrkes elever, och det blir bra diskussioner om gruppsytryck, strävan efter att vara populär, m.m. Björnstad är en utmaning för många elever, men där finns mycket aktuellt att diskutera, samtycke, m.m
7. Bra driv, igenkänning, spännande, diskussionsunderlag
8. Jag gillar dem själv + behandlar viktiga ämnen
9. Finns i klassuppsättning, en klassiker och två nya böcker som eleverna kan relatera till eller finner intressanta. Klassikern går att komplettera med filmatisering, kanske även jmf text med två olika
10. Viktigt med fräscha titlar, inte gammal skåpmat
11. Passar intressen och med arbetsområde. Del av litterär kanon.
12. Eleverna uppskattar de två första plus att det finns många saker att diskutera i relation till böckerna. Även om verken inte är dagsfräska så är ämnena aktuella och viktiga. Den tredje är mycket tydlig ur en dramaturgisk synvinkel och tacksam att analysera på många sätt.
13. Klassiker all bör läsa
14. Att eleverna ska känna igen sig eller få perspektiv. Berättarperspektiv...
15. Normbrytande, behandlar relationer, representativ för kursplanerna kriterier

16. passar bra in i tema, typisk för sin epok, bra diskussionsunderlag
17. När hundarna kommer och Flyga drake använder jag främst för att de går att kombinera bra med mitt andra ämne som är samhällskunskap. Men också för att jag har ett stort och välarbetat material till de olika verken. Jag brukar exempelvis lyssna på p3 dokumentär om mordet på John Hron efter att ha läst När hundarna kommer.
18. Dongala: kopplingarna mellan samhälle, idéströmningar och litteratur blir tydliga, Människosaker frö att den innehåller utmanande texter och vidgar elevernas vyer, Udda verklighet för att den ger rika möjligheter att diskutera hur en författare gestaltar en fiktiv verklighet som ligger nära en fysisk verklighet i urban fantasy
19. Bra litteratur som är lätt att använda. Kan även kopplas till tillexempel filmer. De innehåller även tydliga litterära "knep" (stilgrepp, dramaturgiska kurvan, tema/motiv etc)
20. Dessa böcker har eleverna lätt att relatera till Jag har sett till att vi har litteraturen både i traditionell form och som LL Vi arbetar med både bok och filmatisering
21. De är lätta att jobba fördjupat med t.ex. genom ett tema och eleverna uppskattar dem
22. Har visat sig fungera bra med majoriteten av eleverna. Spännande och intressanta
23. Både klassisk och djuplodande litteratur. Har mycket stoff och mänskliga umbäranden.
24. Funkar som diskussionsunderlag för många fortfarande aktuella samhällsproblem samt relationer.
25. I litteraturhistoria vill jag gärna använda ett verk som har med en litterär epok att göra och då brukar "Förvandlingen" fungera. Det är en klassisk bok som är ganska lätt att ta sig igenom. "Jag stannar till slutet" läser jag med min sva-grupp. De uppskattar boken och känner en inkludering och igenkänning för berättelsen. "Mig äger ingen" tycker jag är en bra bok att för att få klassperspektiv samt arbetarkultur. Mina elever har även visat intresse för den boken. Dessutom finns den på film vilket gör att man kan göra en jämförande analys mellan boken och filmen.
26. Andy Weir för att hans noveller är tänkvärda och annorlunda. Jag använder flera av honom faktiskt. Ray Bradbury för att de är välskrivna och känsllosamma och tänkvärda. Lars Ahlin för att den realistisk och skildrar förhållandeproblematik och kommunikation på ett mycket bra sätt och är ett bra exempel på fokalisation.
27. Jag vet att de går hem hos eleverna, finns mycket att diskutera och passar de elever jag träffar
28. Olika svårighetsgrader . Två av dem inom fantasytemat. En mer allmänmänsklig
29. Deras teman och motiv är aktivt använda i dagens fiktion, de är inte alltför långa, och de är lätta att förstå.
30. Lättlästa. Finns i klassuppsättning. Eleverna kan relatera till innehållet.

31. Har innehåll som är intressant att diskutera. Även teman som är både relaterbara för eleverna eller viktiga på annat sätt.
32. De leder ofta till diskussioner, eleverna intresserar sig för historia och de passar bra för samarbeten med andra ämnen.
33. Det finns mycket att diskutera, dels litteraturvetenskapligt, dels ur ett omsorgsperspektiv. Det är även relativt tacksamma texter längd- och språkmässigt. Titlarnas handlingar burkar även engagera eleverna och motivera till fortsatt läsning.
34. De tar upp allmänmänskliga teman samt är berättartekniskt intressanta.
35. De är relativt lättlästa och de handlar om monster, moralfilosofiska dilemman respektive att de går att relatera till
36. De är korta och det finns alltid något att diskutera
37. Bildning, subjektiv relevans och programinfärgning.
38. Eleverna kan identifiera sig och förstå texterna. I vissa fall anknyter till deras program.
39. Eleverna kan relatera till dessa
40. Mistluren tillåter fullständig romananalys, trots formatet. Den är också en fantastisk ingång till litterära uttrycksmedel. Dess allegoriska form tillåter vida diskussioner om existentiella frågor, historia, miljö och liknande. Barnkammaren ger underlag för liknande samtal och skrivande (gärna argumenterande eller utredande) med inriktning på teknikutveckling. Tusen och en natt passar fint i diskussioner om tematik och eviga berättelser. Dessutom passar den bra för muntlig framställning i form av berättande.
41. Sättet de skriver på och att deras verk är tidstypiska
42. Eleverna tycker om dem och fungerar bra att arbeta med
43. Bra innehåll som är lätt att diskutera/reflektera kring, övergripande samarbete med andra ämnen bla samhällskunskap, engelska, litterär kanon
44. Relativt lätta att läsa, tacksamma att analysera, tänkvärda och hör på sätt och vis till kanon och allmänbildningen att känna till.
45. De två novellerna för att de är bra för att få igång en diskussion. Romanen för att den är bra att analysera samtidigt som den är relativt lättläst.
46. Romanerna är väldigt uppskattade bland våra elever (nästan enbart tjejer) och novellen är ett klassiskt mästerverk.
47. Novellerna pga elevnära ämne och relativt enkla teman att jobba med
48. De gör det lätt att förklara vad olika berättartekniska och stilistiska begrepp är eftersom de innehåller många olika. De funkar även för läsovana elever. Det finns mycket att plocka upp och diskutera i dem. Blandning av klassiker och "modernt".

49. De har intresserat eleverna. Novellen och Om det var krig i Norden är relativt korta vilket fungerar bra.

50. De är tacksamma att arbeta med, elever brukar uppskatta dem och hitta mycket att diskutera. De är lätta att spinna vidare på i tematiska arbetsområden.

51. Temat och personlig preferens

52. De brukar vara omtyckta av elever, de är tillräckligt lättlästa för att flertalet elever ska kunna ta sig igenom dem, det blir bra diskussioner och skrivuppgifter av dem

53. I det första fallet för att belysa frågan om könsidentitet, i det andra fallet för att den utgår från en diskurs som kopplas till examensmålen som undersköterska och i det sista fallet för att det är ett bra exempel när man pratar om stilgrepp

54. De tre verken hör till olika litterära epoker där framförallt de två första är utmärkta exempel för sina tiders idéströmningar. En herrelös hund används främst för att komma igång med analys av litteratur.

